



FÖRSVARSHÖGSKOLAN

C-UPPSATS

<i>Författare</i> Mj Kenneth Persson	<i>Förband</i> Ing 2	<i>Kurs</i> ChP 02-04
<i>FHS handledare</i> Fil Dr Jan Kuylenstierna och Övlt Thomas Hagman, FHS		
<i>Uppdragsgivare</i> FHS KVI	<i>Beteckning</i>	<i>Kontaktman</i> Övlt Jan Ångström, FHS
<p>Fältarbetsfunktionen som stöd för manöverkrigföring</p> <p><i>"Från invärtes till utvärtes".¹</i> Det är orden som Håkan Juholt nyttjar för att beskriva försvarsmaktens nya inriktning. Han vill se en försvarsmakt som kan sättas in omedelbart internationellt likväl som nationellt. Kraven på fältarbetsfunktionen anses ha ökat markant då vi inte länge fullt ut kan stödja oss på totalförsvaret.</p> <p>Syftet med uppsatsen är att undersöka hur väl våra fältarbetsförmågor överensstämmer med av våra huvudmän² efterfrågade. Dessutom skall uppsatsen belysa hur brukarna³ ser på behovet av fältarbetsförmågor nu och i framtiden. Huvudfrågan för uppsatser är <i>Har fältarbetsfunktionen de förmågor och kompetenser som dess brukare efterfrågar?</i></p> <p>Då uppsatsen för fram människors upplevelser och erfarenheter har den en kvalitativ deskriptiv ansats. Frågeställningens karaktär kombinerat med dess militära omfattning gör att jag anser det naturligt att knyta uppsatsen till manöverteorin.</p> <p>Resultatet påvisar att en viss specialisering inom funktionen är oundviklig och nödvändig för att möta upp kraven som ställs internationellt, men det får inte ta fokus ifrån den väpnade striden. Faran i att göra "hotspots" till hotbild och utveckla förmågor efter behoven som då efterfrågas kan innebära stora begränsningar för krigsföringsförmågan.</p> <p>Nyckelord: Manöverteori, fältarbetsfunktionen, förmågor, rörlighet, nationellt försvar, internationella uppdrag</p>		

¹ Juholt, Håkan. Intervju, 2004-02-20, Stockholm

² Se kap 3.4 Definitioner

³ Se kap 3.4 Definitioner

Abstract

The engineering function as a support for maneuver warfare

”From internal to external”: These are the words of Håkan Juholt, as he describes the defence forces new direction. He wants to see a defence force, which immediately can be deployed both nationally and internationally. The demands on the engineering function has notably increased as the army no longer fully can rely on the “total defence strategy” to support its missions.

The aim of this paper is to investigate how well the army’s engineering capabilities meet the demands of its executives. It will also show what the users think of the need for engineering capabilities now and in the future.

The main question in this paper is “Does the engineering function have the capabilities and the competences its users require?”

As this paper presents peoples experience it has a qualitative and descriptive approach. The nature of the questions in this paper, together with military scope made it natural to connect it to the manoeuvre warfare theory.

The results of the investigation shows that a certain specialization within the function is inevitable and necessary in order to meet the demands from international missions; however, this must not let focus slip from armed combat capabilities. There is a danger in letting today’s “hot spots” set the standards for the engineering corps, as this may lead to limiting the future capabilities of warfare, as the organization becomes to under dimensioned to handle a full-scale conflict.

Keywords: maneuver theory, engineering function, capability, manoeuvre ability , national defence, international missions

1 Innehåll

1. Innehåll	3
2. Förord	5
3. Inledning	6
3.1 Disposition	8
3.2 Uppsatsens syfte	8
3.3 Frågeställningar	9
3.4 Definitioner	9
3.5 Avgränsningar	10
4. Metod och material	11
4.1 Vetenskaplig metod	11
4.2 Inledande litteraturstudier	11
4.3 Intervjuer	12
4.4 Urval av respondenter	12
4.5 Analysmetod	13
4.6 Källkritik	13
4.7 Forskning och tidigare utgivet material	14
5. Teorianknytning	15
5.1 Manöverteorin	15
5.2 Manövertänkande	15
5.3 Manöverkrigsföring	16
5.4 De militära basfunktionerna	18
5.5 Krigsföringsförmåga	19
6. Fältarbetsfunktionen	20
6.1 Fältarbete	20
6.2 Militärhistorisk bakgrund	21
6.3 Västfälttåget 1940	21
6.4 Östfronten	26
6.5 Gulfkriget 1991	26
6.6 Erfarenheter från Irakkriget 2003	26

7. Redovisning av intervjuer	28
8. Diskussion	39
Frågeställningar	40
Huvudfrågan besvaras	46
9. Slutsatser	47
9.1 De främsta slutsatserna	47
9.2 Förslag till fortsatt forskning eller utredning	48
10. Sammanfattning	50
11. Litteraturförteckning	52
Opponentinlaga	
Betygsomdöme	

2 Förord

Ämnesområdet valdes för mer än ett år sedan i samråd med dåvarande främste fältarbetsfunktionsföreträdaren, dvs. nuvarande Brigadgeneral Bengt Axelsson. Han önskade att jag med min uppsats skulle bidra till den interna diskussionen om fältarbetsfunktionens utveckling. Mitt syfte var primärt att bättra på mina kunskaper i min sedan tre år nya funktionstillhörighet. Då jag startade samla in information så blev jag imponerad av vilken ocean av kunskap och förståelse det finns för funktionen fältarbete både inom och utanför funktionen.

Då jag i grunden är djupt misstänksam mot funktionernas egenintressen och förmåga att se helheten, bestämde jag mig för att söka upp representanter för huvuddelen av arméns truppslag. Med de åsikter som framkom under dessa öppna intervjuer byggde jag sedan min uppsats.

Hela mitt uppsatsarbete har varit en lärande process för mig. Området kändes i början som ohanterbart då jag inledningsvis inte ville avgränsa omfattningen på arbetet. Jag känner dock att jag byggt upp en kunskapsbank och skapat mig ett genuint intresse för fältarbetsfunktionen. Uppsatsen har inneburit att jag stärkts i min tro på fältarbetsfunktionen. Stärkts har även min ansvarskänsla för funktionen, och min vilja att vara en del utav dess framtid.

Jag vill tacka mina handledare för det förtroende jag känt från dem, och för det tålamod de visat mig då jag återkommande har lämnat huvudfrågan för att djuploda i något område som gjort mig intresserad.

Min vän Kent Hvarfvenius som med stort engagemang gett konstruktiva förslag till förbättringar gällande innehåll och språk har min respekt.

Jag vill särskilt tacka Övlt Anders Nygren då han alltid varit tillgänglig och tagit sig tid för att svara upp på funktionsrelaterade frågor. Han har även stött mig i att få fram relevant information och litteratur

3 Inledning

Uppsatsen handlar om fältarbeten och dess roll i en försvarsmakt som har manövertänkande som sitt doktrinära förhållningssätt.⁴

*Its time to build upon this foundation, institutionalise the concept of mission tactics and maneuver warfare, and groom the army's intellectual development to employ the smaller, but more capable army that we will need to win on the battlefields of the next century.*⁵

I Sverige finns sedan kalla krigets slut en stark och bred politisk vilja till att minska försvarsbudgeten och därmed reducera den militära numerären. Över hela världen söker politiker och militärer efter nya metoder för att skapa en stabilare säkerhetspolitisk situation. Nya doktriner och tekniska landvinningar gör att nya förmågor utvecklas, samtidigt som andra blir omoderna och kostsamma. Försvarsmakten har utvecklats till att bli ett säkerhetspolitiskt redskap som strävar efter att förekomma, alternativt snabbt påverka lokala till globala krissituationer. Inom EU utvecklas ett allt djupare samarbete inom säkerhets- och försvarspolitik. Efterhand som de europeiska försvarsmakterna omdiriktas från territorialförsvar mot internationella insatser och krishanteringsförmåga i varierande konfliktnivåer stärks EU:s krishanteringsstyrka.⁶

*I takt med omvärldsförändringar och en delvis ny syn på Försvarsmaktens roll har ett flertal grundläggande förutsättningar för Försvarsmaktens verksamhet och funktion kommit att framstå som allt mindre självklara och i behov av vidareutveckling.*⁷

Vi skall med försvarsmakten verka i en mångfacetterad hotbild där en tydlig motståndare inte längre kan identifieras⁸

En förutsättning för att manövertänkandet skall svara upp mot de krav som konceptet innebär är att flexibla insatsförband måste ingå. Förmågan att genomföra markoperationer skall utvecklas genom att skapa möjligheter att i en svårförutsägbart framtid kunna möta uppkomna situationer på ett flexibelt och situationsanpassat sätt. Höga krav kommer att ställas på insatsorganisationens förband då vi skall uppnå effekt i olika konfliktmiljöer och konfliktnivåer, och behålla en hög grad av handlingsfrihet.

⁴ Försvarsmakten, (2002), *Militärstrategisk doktrin*, HKV, Värnamo: Fälth och Hässler, s 81

⁵ Antal, 1993, s 73, i Mattsson P.A.(2000), *krigföring – en analys av den vertikala omfattningen på Eben-Emael den 10 maj 1940*, s 16 (186).

⁶ Försvarsmakten, Högkvarteret. *Årsrapport från perspektivplaneringen 2002-2003; Målbildsinriktningar inför Försvarsbeslut 2004 – rapport 7*, 2003-03-28, s 32 och 49

⁷ Försvarsmakten, Högkvarteret. *Årsrapport från perspektivplaneringen 2002-2003; Målbildsinriktningar inför Försvarsbeslut 2004 – rapport 7*, 2003-03-28, s 39

⁸ Försvarsmakten, Högkvarteret. *Remiss två – Doktrin för Markoperationer*, 2003-12-10, förord

Von Kleist's staff and XIXth Panzer Corps conducted several war games incorporating engineer operations to determine the number required, and their most effective use.⁹

Resultatet av dessa "war games" blev en prioritetslista för vilka uppgifter som ingenjörsförbanden skulle kunna lösa. För att sedan kunna lösa dessa uppgifter skapades ändamålsriktiga förband med de förmågor som krigsspelen efterfrågat.

Att göra en liknande prioritetslista för dagens fältarbetsfunktion kan tyckas lämplig då Försvarsmakten inte bara ändrat fokus från nationellt försvar till internationella insatser, utan även från fördröjningsstrid som det styrande stridssättet till anfall. Denna inriktning har omsatts av Försvarsmakten på olika sätt – fler och fler förband ställs i olika former av beredskap för internationella insatser, utbildningen av förband och officerare får inslag av internationella moment och materielsystem beställs med interoperabilitet som kravspecifisering.

Våra övningar ändrar sakta karaktär från att A-sidans huvudstridssätt varit fördröjningsstrid med inslag av anfallsstrid till anfallsstrid med inslag av försvarsstrid. Våra ingenjörsförband formas för att kunna verka inom internationella uppdrag, men samtidigt måste de utvecklas parallellt med våra mekaniserade förband för att inte tappa förmågan till att stödja mekaniserad och rörlig strid. De internationella uppdragen samt våra nationella övningar har tydligt påvisat betydelsen av en ändamålsriktig fältarbetsfunktion, samt i flera fall dess vitala betydelse för uppgiftens lösande.

Förändringar i uppgiftsställandena för fältarbetsförbanden är många och i många fall blivit svårare och mer omfattande. Tidigare stödde våra ingenjörsförband främst med fördröjande fältarbeten samt med snabbläggande brosystem för rörlighet över vattendrag. Idag är spektra avseende uppgifter till fältarbetsfunktionen betydligt bredare.

Uppgifternas art är så särskiljande att det är svårt att jämföra dessa. Som exempel kan nämnas uppgiften att stödja våra mekaniserade förbands manöver- och rörlighetsförmåga i paritet med rena CIMIC¹⁰ uppgifter som att bygga skolor under våra internationella uppdrag. Det är troligtvis aktuellt att ställa oss frågan om våra förband är så flexibelt utbildade och om våra ingenjörsofficerare har kompetens att lösa dagens och framtidens uppgifter.

⁹ Rothbust, Florian K. (1990), *Guderians XIXth Panzer Corps and The Battle of France*, Westport: Praeger Publishers, s 33

¹⁰ CIMIC står för Civil and Military Co-Operations. CIMIC-aktiviteterna och CIMIC-stöd till civila enheter medverkar till att reducera konflikter och spänningar hos civilbefolkningen, som ofta uppstår till följd av de militära aktiviteterna. (Ur *handbok CIMIC* utgåva 2, s 21)

3.1 Disposition

Uppsatsen består i stort av fyra delar. Inledningsvis utvecklas och förklaras vald teori. Metoden beskrivs och den teknik som nyttjas för att bearbeta litteratur och genomförda intervjuer.

Därefter definieras fältarbete samt en militärhistorisk tillbakablick genomförs för att påvisa fältarbetsfunktionens tidigare roll i manöverkrigföring.

Därnäst redovisas genomförda intervjuer

Slutligen genomförs en diskussion som tar sin grund i intervjuerna. Detta är den del där respondenternas åsikter möter de formella styrningarna och de inriktningar som ligger till grund för dagens fältarbetsfunktion.

3.2 Uppsatsens syfte

Grunden för Försvarsmaktens agerande är manövertänkande.¹¹ Med det som grund ville jag med uppsatsen belysa hur väl våra fältarbetsförmågor överensstämmer med de efterfrågade. Sättet jag gick tillväga på var främst att gå till dem som innehar ansenliga erfarenheter och upplevelser med att nyttja fältarbete.

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur väl våra fältarbetsförmågor överensstämmer med av våra huvudmän efterfrågade. Dessutom skall uppsatsen belysa hur brukarna ser på behovet av fältarbetsförmågor nu och i framtiden. Vidare skall ett underlag skapas för att möjliggöra en grov bedömning av ändamålsenligheten i Ingenjörsofficerarnas utbildning. Slutligen skall uppfattningen hos utvalda huvudmän, manöverförbandsofficerare och officerare inom fältarbetsfunktionen jämföras för att klargöra likheter och skillnader angående uppdrag och förmåga till genomförande.

Syftet är inte att komma med ett färdigt organisationskoncept, men väl belysa de förmågor som efterfrågas nationellt såväl som internationellt. Först då dessa framlagts och på stor bredd diskuterats kan en ändamålsriktig organisation byggas upp

¹¹ Försvarsmakten, (2002), *Militärstrategisk doktrin*, HKV, Värnamo: Fälth och Hässler, s 81

3.3 Frågeställningar

Föreliggande uppsatsarbete har som övergripande frågeställning:

- Har fältarbetsfunktionen de förmågor och kompetenser som dess brukare efterfrågar?

För att analytiskt kunna svara på den övergripande frågan skall uppsatsens kvalitativa analys söka ge svar på följande problemformuleringar:

- Är skillnaderna i vilka förmågor som efterfrågas nationellt kontra internationellt så stora att det inte går att nyttja samma doktrinära förhållningssätt?
- Inom vilka områden finns differens mellan de uppfattade behoven av fältarbeten och funktionens kompetens och förmågor. Hur påverkar det i så fall vår förmåga till manöverkrigföring?¹²
- Är officersutbildningen relevant gentemot uppfattade behov samt är den manöverorienterad?

3.4 Definitioner

Brukare

Termen brukare används i uppsatsen om dem som använder fältarbetsfunktionen för att möjliggöra eller underlätta manöverförbandens krigföring.

Huvudman

Avses statliga eller överstatliga organ som ställer uppgifterna till försvarsmakten. Exempel är Sveriges regering och riksdag och Förenta Nationerna

Fältarbete

Definieras i kapitel 6.

¹² I kap 5 beskrivs manöverteorin i sin helhet

3.5 Avgränsningar

Då funktionen fältarbete till sin natur är Joint och har ett totalförvarssynsätt inbyggt, blir en total undersökning alltför omfattande; därför avgränsas undersökningen till markarenan.

Uppsatsen behandlar i huvudsak nivåerna stridsteknisk, taktisk och operativ nivå.

Tidsmässigt berör uppsatsen nutiden; Den avser inte ge långtgående slutsatser angående framtiden.

Enskilda system berörs inte då uppsatsen främst avhandlar förmågor.

Hv-förband avgränsas. Deras behov anses ej gränssättande.

BRB¹³ avgränsas då uppsatsen främst ser på förmågor inom försvarsmakten samt att respondenter från den organisationen saknas i uppsatsen.

¹³ Byggnads- och Reparations- Beredskapen. Organisationen arbetar med professionell planläggning/projektledning med de verksamheter avseende nybyggnation, reparationer och röjning som totalförsvaret kan ha behov av i kris och i krig.

4 Metod och material

4.1 Vetenskaplig metod

Deskriptiv metod¹⁴ har använts vid utarbetande av uppsatsen. Ordet deskriptiv betyder beskrivande och används som beteckning på sådana arbetsätt inom olika vetenskaper som utgår från opartiska observationer av verkligheten utanför vetenskapen.¹⁵ Sättet är lånat från naturvetenskaperna, där denna metod har uppvisat fördelar framför äldre metoder. Då uppsatsen ämnar föra fram människors upplevelser och erfarenheter har den en kvalitativ deskriptiv ansats. Vid det inledande insamlandet av data har jag lutat mig mot Bodgan & Taylors ”tema-ledtrådar” modell.¹⁶ Arbetsmetoden beskrivs i delkapiteln:

- Inledande litteraturstudier
- Intervjuer med kvalitativ analys
- Urval av respondenter
- Analysmetod

4.2 Inledande litteraturstudier

Inledningsvis bekantade jag mig med ämnet genom att främst läsa en stor mängd militärhistorisk litteratur som på något sätt knyter ihop fältarbetsfunktionen med manöverteorin. Därefter togs erfarenheter an från internationella insatser¹⁷. För att inte begränsa min kreativitet valde jag att inte läsa in mig på TOEM¹⁸, systemutvecklingsplaner, doktriner eller årsrapporter från perspektivplaneringen. Det hade också funnits en viss risk att de direkt skulle ha blivit styrande för mitt fortsatta arbete och ledande för mina intervjufrågor. Ur vald litteratur försökte jag sedan se vad det handlar om och finna det som kan vara intressant för studien. Ur detta material framkom begrepp som tempo, uppdragstaktik, initiativ och utbildning som hörnstenar inom manöverteorin som det fortsatta arbetet kunde utgå från. Erfarenheterna från de internationella insatserna påvisade att uppgift och resurser inte alltid överensstämmer.

¹⁴ Ejvegård, R. (1998), *Vetenskaplig metod*, andra upplagan, Lund: Studentlitteratur, s 30-31

¹⁵ Göteborgs universitet, Sahlgrenska akademien, avdelningen för allmänmedicin, *informationssida om forskningsmetodik*, , <http://susning.nu/Deskriptiv>, uppdaterad 2004-03-21

¹⁶ Bodgan & Taylor. *Introduction to qualitative research methods. The search for meaning*. Second edition, New York: Wiley and Sons

¹⁷ SWEDINT, Databas Heimdall. *erfarenheter (lessons learned) från utlandsstyrkan*, beteckning 09710:51410. Slutrapporter från Bosnien (BA 1-12, 99), samt Åke Bylunds resebrev 1-3 från Afghanistan.

¹⁸ TOEM=Taktisk Organisatorisk Ekonomisk Målsättning för krigsförband

4.3 Intervjuer

För att få ta del av de uppfattningar och erfarenheter som fältarbetsfunktionens brukare innehar bestämde jag mig för att nyttja intervjuer som del av datainsamlingsmetod. Inledningsvis valde jag mellan respondent-, och informantundersökningar.¹⁹ Då jag inte var ute efter vittnen eller "sanningssägare"²⁰ utan hade målsättningen att varje svarsperson skulle få föra fram sina tankar på ett valfritt sätt föll valet på respondentundersökning. Denna typ av undersökning kan sedan delas in i de två huvudtyperna samtalsintervju-, och frågeundersökningar. Vid mina första testintervjuer testade jag både den strukturerade modellen där jag ställde ett antal standardiserade frågor med följdfrågor som mer eller mindre innebar att svarspersonen hade förbestämda svarsalternativ samt den mer interaktiva modellen som hade öppna frågor. Båda de inledande intervjuerna utvecklades till att bli samtalsintervjuer där svarspersonen fritt fick fördjupa sig i ämnet. Detta sätt att genomföra intervjuer valdes sedan att utgöra grunden för datainsamling. Vid några tillfällen valde respondenten att inte besvara alla frågorna avhängigt hans brist på erfarenheter. Frågan om strid i urban terräng var inledningsvis inte med, men då respondenterna började framföra synpunkter inom den arenan såg jag ett behov av att belysa frågeställningen. De intervjuer som genomfördes med mail har dock trots öppna frågor en tydlig informantkaraktär om vi endast ser till svaren. Det anses dock inte som ovanligt att en intervjuundersökning innehåller inslag av båda karaktärerna.²¹

4.4 Urval av respondenter

Urvalet av respondenterna skedde utifrån flera kriterier. Jag ansåg att uppsatsens huvudfrågeställning krävde att vi fick representant från försvarsmaktens huvudmän. Jag begränsade mig till två, och kriterierna var att de har eller är engagerade och insatta i försvarsdebatten samt att de tillhör olika politiska ståndpunkter. Urvalet inom försvaret begränsades till armén. Respondenterna valdes mot bakgrund av deras erfarenheter från att varit minst krigsbataljonchef, och/eller erfarenheter från internationella insatser. Strävan har även varit att få in erfarenheter från hela armén. Företrädare för eller verksamma inom pansar, infanteri, artilleri, fältarbete, träng, jägare (Luftburna bataljonen), VVK²², FHS²³ samt OPIL²⁴ har intervjuats. En reservofficer har

¹⁹ Esaiasson., Gilljam., Oscarsson., Wängerd. (2002), *Metodpraktikan: kapitel 13 Frågeundersökningar*, Stockholm: Elanders Gotab, s 252

²⁰ Esaiasson., Gilljam., Oscarsson., Wängerd. (2002), *Metodpraktikan: kapitel 13 Frågeundersökningar*, Stockholm: Elanders Gotab, s 252-253

²¹ Esaiasson., Gilljam., Oscarsson., Wängerd. (2002), *Metodpraktikan: kapitel 14 Samtalsintervjuer*, Stockholm: Elanders Gotab, s 280

²² Väg- och vattenbyggnadskåren är en militärkår för reservofficerare, som också är civilingenjörer inom väg- och vattenbyggnadsfacket. Kåren bildades 1851 och är organiserad i Försvarsmaktens Högkvarter. Kåren skall bland annat vid kris eller krig förse totalförsvaret med särskild utbildad personal för att upprätthålla befattningar, vilka förutsätter insikter inom väg- och vattenbyggnadsfacket

²³ Försvarshögskolan

intervjuats trots att han inte uppfyller ställda urvalskriterier. Behovet av att intervjua en reservofficer, aktiv inom VVK, angående deras roll blev väldigt tydligt efter de första genomförda intervjuerna.

Intervjuerna föregreps av en anhållan om intervju som sändes ut med mail. Anhållan innehöll även en kort redovisning angående uppsatsen och samtliga frågor. Viss kontakt skedde med telefon. Samtliga tillfrågade svarade positivt och tidpunkt samt plats fastställdes. Huvuddelen av intervjuerna skedde på deras arbetsplatser, och övriga på FHS. Samtliga intervjuer spelades in med bandspelare och dokumenterades sedan skriftligt. Alla utskrifter och band finns bevarade hos skribenten.

4.5 Analysmetod

Med intervjuunderlaget som grund sker analysen i kapitlet diskussion. Där förs respondenternas åsikter fram inom ramen för frågeställningarna samt manöverteorin. Det görs en ansats till att verifiera eller falsifiera den bild som de förmedlat genom att sammanföra deras åsikter med vad som finns skrivet i officiella styrdokument. Uppsatsen avslutas med att huvudfrågan besvaras.

4.6 Källkritik

Kvalitativa intervjuer²⁵ nyttjades för att besvara frågeställningarna. Sökning på Internet har främst nyttjats till att söka information beträffande definitioner och begrepp. Vidare har Internet nyttjats till att söka information angående andra länders organisationer. Ländernas officiella hemsidor har då nyttjats. Det finns relativt lite litteratur i de öppna källorna som primärt avhandlar fältarbeten. Det finns dock en stor mängd litteratur där fältarbetsfunktionen berörs sekundärt, vilket har medfört att litteraturstudierna har varit omfattande. Mycket av litteraturen har varit av militärhistorisk karaktär och främst nyttjats som kvarleva i syfte att få insikt i hur fältarbetsfunktionen var organiserad och hur den nyttjats.²⁶ Olika reglementen, TOEM, studier, doktriner och olika skrivelser från riksdagen och högkvarteret nyttjas i uppsatsens diskussionsdel. De är fastställda av chefer och huvudmän i ledande befattningar inom riksdagen och försvarsmakten. Del av detta material är dock hemligstämplat och kommer inte att hänvisas till. Vid ett tillfälle i kapitlet Fältarbeten hänvisar jag till en artikel som ännu inte är utgiven. Artikeln skall publiceras i Forttidskriften och är skriven av en pensionerad överstelöjtnant. Här finns det en risk att innehållet i artikeln förändras fram till publiceringstidpunkt. Innehållet anses dock så intressant och aktuellt att jag vill nyttja det. Det har även varit möjligt för mig att kontrollera hans uppgifter med primärkällorna som ligger som grund för hans artikel.

²⁴ Operativa insatsledningen

²⁵ Idar Magne Holme, Bernt Krohn Solvang. (1997), *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Lund: Studentlitteratur

²⁶ Esaiasson., Gilljam., Oscarsson., Wängnerud. (2002), *Metodpraktikan: kapitel 15källkritik*, Stockholm: Elanders Gotab

4.7 Forskning och tidigare utgivet material

Vid Försvarshögskolans arkiv finns ett flertal uppsatser som avhandlar manöverteorin, men av dessa berörs fältarbetsfunktionen marginellt. Under de sista tre åren har endast en uppsats avhandlat fältarbete och den var begränsad till att omfatta broarbeten. Med hänsyn till uppsatsens syfte och frågeställningar bedöms det tidigare materialet ha relativt liten koppling till denna uppsats. Parallellt med denna uppsats genomförs studier vid fältarbetsfunktionen som skall resultera i en ny *Systemutvecklingsplan Fältarbeten*. Den studien är intressant för min uppsats men har valts bort då jag inte ville riskera att jag och därmed mina respondenter skulle påverkas av deras preliminära slutsatser och bedömningar. *Systemutvecklingsplan Fältarbeten 2002*²⁷ är dock tillämplig nu och nyttjas främst i kapitlet *Diskussion*.

²⁷ Försvarsmakten, OPIL. *Systemutvecklingsplan Fältarbeten 2002*, beteckning 09 710:808 82, 2002-10-19

5 Teorianknytning

Uppsatsens kvalitativa deskriptiva ansats samt frågeställningens utredande karaktär gör att det inte finns någon självklar teori som kan föra frågeställningen framåt och säkerställa arbetets kvalitet. Dock går det att hävda att den eklektiska teorianknytningen²⁸ stödjer min frågeställning som står i förgrunden. Dock avhandlar uppsatsen ett militärt ämne med en huvudfrågeställning kopplad till främst militära förmågor. Min avsikt är därför att knyta uppsatsen till *manöverteorin*.

Eftersom avsikten med uppsatsen bl a är att utreda om fältarbetsfunktionen är anpassade till att stödja förband som verkar inom ramen för manöverkrigföring, är det på sin plats att kort beskriva manöverteorin

5.1 Manöverteorin

Den bärande idén i Manöverteorin är inte själva ödeläggelsen av motståndarens resurser utan strävan är att på det optimalt sätt bryta ned hans vilja, att omintetgöra hans förutsättningar för att göra motstånd.²⁹

Manövertänkandet och manöverkrigföring är starkt sammankopplade med den indirekta krigföringsmetoden, men i sin förlängning innebär manöverteorin att den medger direkt krigföring som metod om det snabbast och med minsta förluster säkerställer att motståndarens vilja bryts.

Manövertänkande är ett konceptuellt förhållningssätt till hur ett problem kan lösas medan manöverkrigföring utgör det av Försvarmakten valda krigföringskonceptet.

5.2 Manövertänkande³⁰

Maneuver warfare is above all a philosophy concerning the means of defeat of the enemy³¹

Manövertänkande utgör det grundläggande konceptet för insats med svenska förband på alla förbandsnivåer.³² Begreppet utgår från att det är motståndarens

²⁸ *Eklektisk teorianknytning* refererar tämligen fritt till andra analyser av likartade forskningsproblem och drar sedan sina egna självständiga slutsatser om vilka teoretiska och begreppsliga verktyg man behöver i den egna analysen. Med denna form av teorianknytning är det själva forskningsproblemet och de frågor man ställer som står i förgrunden. Andras teorier och begrepp bidrar till att reducera komplexitet och till att föra framställningen framåt

²⁹ Försvarmakten. *Doktrin för Markoperationer*, remiss 2, 2003-12-10, beteckning 19 400:776 71, s 42

³⁰ Med manövertänkande avses även; ”ett förhållningssätt till krigföring som innebär att det allt överskuggande målet är att förstöra motståndarens operativa förutsättningar och därmed hans vilja att slåss. Det handlar om ett sätt att tänka där överraskning, initiativ och snabbhet kombineras med verklig beslutsamhet att lyckas.” (Cedergren A et.al. *Markstridskoncept 2000*, s 7)

³¹ Leonard, R., (1991), *The Art of Maneuver*, Novato, CA: Presidio Press, s 61

³² Försvarmakten. (2002), *Militär strategisk doktrin*, Värnamo: Fälth & Hässler, sid 81.

vilja och förmåga att fortsätta striden som skall påverkas.³³ Manövertänkande är i första hand ett mentalt förhållningssätt till hur ett problem skall lösas. Manövertänkande baseras på att en konflikt (krig) betraktas som en kamp mellan viljor, dvs. vi vill påtvinga motståndaren vår vilja samtidigt som denne vill påtvinga oss sin. Förmågan att genomföra väpnad strid, oavsett konfliktnivå, vilar på såväl fysiska som konceptuella och moraliska faktorer. Ur dessa förmågor går det som regel att identifiera en tyngdpunkt. Tyngdpunkten utgör den eller de faktorer på vilka parterna i en konflikt baserar sin krigsföringsförmåga.³⁴ När dessa viljor konfronteras uppstår friktioner ur vilka kritiska sårbarheter uppstår, såväl hos motståndaren, som hos oss själva.

Enligt militärstrategisk doktrin skall manövertänkandet främst syfta till att nå avgörande genom att uppnå systemchock hos fienden. Förutom den tidigare nämnda indirekta metoden så skall vi sträva efter att ta initiativet. För att lyckas med detta så nyttjas uppdragstaktik som ledningsmetod.³⁵

Initiativ uppnås dels genom att ha en gemensam uppfattning om vad som skall uppnås – ett gemensamt mål, och ha ett situationsanpassad synsätt som möjliggör att man kan agera då tillfället dyker upp. Agerandet syftar till att sätta motståndaren i situationer som han inte förutsett och därmed tvinga honom att parera. Detta kräver en krigsföring som är decentraliserad i sitt genomförande.

Strävan efter att ta initiativ möjliggörs av ledningsmetoden uppdragstaktik och de tankar om decentralisering som den bygger på. Metoden baseras på filosofin om s.k. uppdragsbaserad ledning.³⁶ Denna ledningsmetod styr endast underställda till vad som skall uppnås, inte hur det skall uppnås. Centralt i detta sammanhang är förståelsen för den övergripande målsättningen.

5.3 Manöverkrigföring

Manöverkrigföring är manövertänkandets tillämpning som genomförs främst genom att tillämpa den indirekta metoden.

”Här är en stor flexibilitet vid val av metoder och lösningar för genomförandet viktig, för att kunna möta olika händelseutvecklingar samt utnyttja framgångar.”³⁷

Ordet betyder ”förflyttning av förband i visst taktiskt syfte”³⁸, men anses ändå vara främst ett sätt att tänka framför att endast vara taktiska metoder. Detta påstående framkommer tydligt i USA: s marinkårs doktrin *Warfighting* som definierar det som:

³³ Rekkedal, Nils, *Manöverkrigföring – metod eller tanke?*, (2000), FHS, OpI S: I, s 22.

³⁴ Försvarmakten. (2002), *Militär strategisk doktrin*, Värnamo: Fälth & Hässler, s 78

³⁵ Försvarmakten. (2002), *Militär strategisk doktrin*, Värnamo: Fälth & Hässler, s 81

³⁶ Försvarmakten. *Doktrin för Markoperationer*, remiss 2, 2003-12-10, beteckning 19 400:776 71, kap 1(bilaga 2), s 40-41

³⁷ Försvarmakten. *Doktrin för Markoperationer*, remiss 2, 2003-12-10, beteckning 19 400:776 71, kap 3, s 6-7

³⁸ Nationalencyklopedin, (1995), Höganäs: Bokföretaget Bra Böcker AB

”Maneuver warfare is a war fighting philosophy that seeks to shatter the enemy’s cohesion through a variety of rapid, focused, and unexpected actions which create a turbulent and rapidly deteriorating situation with which the enemy cannot cope”.

Manöverkrigföring är av Försvarsmakten föreslagen att användas som metod för operationer med insatsförband, vilket styrker dess relevans i sammanhanget.³⁹

Tankarna bakom manöverkrigföring är mycket gamla och kan spåras ända tillbaka till Sun Zi.

Var snabb som vinden, långsam som skogen, aggressiv som elden, orubblig som berget, obskyr som mörkret och rörlig som åsksnärten. Handla först efter att ha övervägt möjligheterna. Den som först förstår när direkta eller indirekta aktioner skall användas segrar. Detta är konsten att manövrera.⁴⁰

Manöverkrigföring är den komponent inom manöverteorin som behandlar användningen av militära styrkor i strid

I Nordisk familjebok från 1886 finner vi det första svenska bruket av begreppet manöverkrig. Betydelsen lyder: *”det slags krigsföring i vilket trupperörelser mera än striderna spela den dominerande rollen”.*⁴¹

Manöverkrig omfattar här främst fysiska trupperörelser som kännetecken. I Tingstens bok *Använda taktiken*⁴² från 1887 trycker han på att framgång bygger på kraftsamling och tempo och att syftet är att genom manöver frambringa ett så fördelaktigt stridsläge som möjligt för att hastigt kunna överväldiga motståndarens maktmedel. En likvärdig definition används i den engelskspråkiga världen, dock ingår elden som en naturlig del för att möjliggöra rörelsen eller manövern. Just eldens nyttjande i manövern är omdebatterat då det anses av bl.a. Leonard⁴³ att det blir en fokusering på taktisk nivå vilket försvårar nyttjandet av manöverkrigsbegreppet på operativ och strategisk nivå. Den ryske Översten Sverdlov menar på att syftet med manövern är att inta en strategisk position i förhållande till fienden och sätta in ett avgörande anfall.⁴⁴ Med dessa i vissa fall mer än 100-åriga arbeten går det att tolka manöverkrigföring som ett koncept som beskriver en viss typ av krigsföring med manöver som kännetecken.

Manöverkrigföring syftar till att framkalla en systemchock hos fienden genom att påverka motståndarens samtliga systemnivåer parallellt och samtidigt. Genom att undvika motståndarens starka punkter och istället kraftsamlat angripa avgörande punkter där han är fysiskt och/eller psykologiskt svag, kan

³⁹ Försvarsmakten, *Doktrin för gemensamma operationer*, utkast 2002, s 22

⁴⁰ Beng, O. K. & Pettersson, B. (1999), *Sun Zis krigskonst*, Stockholm: Gotab Elander AB, s.79

⁴¹ Nordisk familjebok, (1886), band 10, s 844

⁴² TINGSTEN [LH] *AnvTakt.* = Använda taktiken, (1887), Stockholm

⁴³ Leonard, R. (1991), *The Art of Maneuver*, Novato, CA: Presidio Press, s 18

⁴⁴ Sverdlov, F D, Överste. *Tactical Maneuver*, översatt i Strategic Review (sommarnumret 1983), s 88

man uppnå denna systemchock. ”Ett centrum av kraft och rörelse, på vilket allt beror. Det är mot denna som vår kraftsamling skall riktas.”⁴⁵

Förutsättningen är dock att möjligheten att besegra motståndaren är reell och att de egna förlusterna är relativt sett ringa.⁴⁶

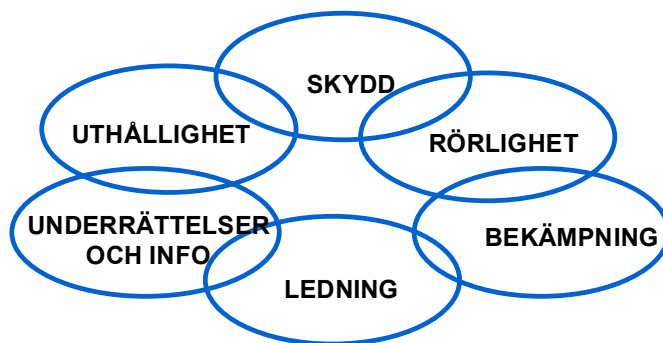
5.4 De militära basfunktionerna

Ett nytt sätt att se på Försvarsmaktens verksamhet utvecklades på nittioalet. Inom ramen för ATLE: s⁴⁷ försökte Armén klargöra hur arbetet i en fältstab genomförs och dels genom att utveckla tanken om stridens grundelement. Den militärstrategiska doktrinen beskriver sex basfunktioner i form av Ledning, Verkan, Rörlighet, Skydd, Underrättelser och Uthållighet.

”Genom att utgå ifrån dessa basfunktioner vid planering och genomförande gynnas ett helhetsperspektiv som underlättar för tankeverksamheten vid beslutsfattning före, under och efter en operation. Basfunktionerna är tidlösa och oberoende av teknologinivå.”⁴⁸

I ”Doktrin för markoperationer” omvandlas funktionerna till förmågor då vi talar taktisk nivå.

Termer angående förmågor på taktisk nivå anses frigöra tanken från faktiska materielsystem och strukturer som utgör en senare del i tankekedjan.⁴⁹



⁴⁵ Clausewitz, Carl von, (1991), *Om kriget*, Stockholm: Bonnier Fakta Bokförlag AB, s 606

⁴⁶ Rekkedal, Nils Marius. (2002), *Modern Krigskonst*, Stockholm: Elander Gotab, s 415

⁴⁷ Förkortning av Arméns Taktiska Ledning. ATLE bedrivs som ett projekt och startade 1994.

⁴⁸ Försvarsmakten. *Doktrin för Markoperationer*, remiss 2, 2003-12-10, beteckning 19 400:776 71, s 30

⁴⁹ Försvarsmakten. *Doktrin för Markoperationer*, remiss 2, 2003-12-10, beteckning 19 400:776 71, bilaga 3 s 12

Översiktlig beskrivning av funktionernas innebörd:

Ledning: Underrättelser och information syftar till att över tiden upprätthålla en gemensam bild av pågående, bedömd och kommande verksamhet så att eget och överordnat mål uppnås.⁵⁰

Bekämpning: Syftar till sådan verkan av insats att motståndarens förmåga och vilja till fortsatt strid reduceras så att eget och överordnat mål kan uppnås.⁵¹

Uthållighet: Syftar till att över tiden vidmakthålla egen personell och materiell tillgänglighet så att eget och överordnat mål uppnås.⁵²

Rörlighet: Syftar till att ge handlingsfrihet att manövrera avdelade förmågor, förband och resurser till tid och rum så att eget och överordnat mål kan uppnås.⁵³

Skydd: Syftar till att, genom såväl tekniska som taktiska, passiva och aktiva åtgärder, skapa förutsättningar för ökad överlevnad, uthållighet och möjligheter till verkan, så att eget och överordnat mål kan uppnås.⁵⁴

Ledning: Syftar till att samordna mänskligt agerande och resurser av olika slag i komplexa och dynamiska situationer så att eget och överordnat mål uppnås.⁵⁵

5.5 Krigsföringsförmåga

Försvarsmakten skall vara utvecklad, organiserad, utbildad och utrustad för att kunna föra krig. Detta gäller oavsett om det sker i syfte att försvara Sverige mot väpnat angrepp eller inom ramen för en multinationell insats. Krigsföringsförmågan är därmed grunden för att Försvarsmakten skall kunna lösa de av Sveriges regering och riksdag tilldelade uppgifter.⁵⁶

Krigsföringsförmågan anses vila på de tre benen; Fysiska-, konceptuella-, och moraliska faktorer. Fysiska faktorer omfattar stridskrafter, personal och övriga resurser. De konceptuella faktorerna är doktriner och policy, och de moraliska faktorerna består av vilja, ledarskap och värdegrund.

⁵⁰ Försvarsmakten. *Doktrin för Markoperationer*, remiss 2, 2003-12-10, beteckning 19 400:776 71, bilaga 3, s 16

⁵¹ Försvarsmakten. *Doktrin för Markoperationer*, remiss 2, 2003-12-10, beteckning 19 400:776 71, bilaga 3, s 17

⁵² Försvarsmakten. *Doktrin för Markoperationer*, remiss 2, 2003-12-10, beteckning 19 400:776 71, bilaga 3, s 19

⁵³ Försvarsmakten. *Doktrin för Markoperationer*, remiss 2, 2003-12-10, beteckning 19 400:776 71, bilaga 3, s 20

⁵⁴ Försvarsmakten. *Doktrin för Markoperationer*, remiss 2, 2003-12-10, beteckning 19 400:776 71, bilaga 3, s 21

⁵⁵ Försvarsmakten. *Doktrin för Markoperationer*, remiss 2, 2003-12-10, beteckning 19 400:776 71, bilaga 3, s 13

⁵⁶ Försvarsmakten. *Doktrin för Markoperationer*, remiss 2, 2003-12-10, beteckning 19 400:776 71, bilaga 2, s 5

6 Fältarbetsfunktionen

År 1635 tillsattes en generalkvartermästare för all fortifikation. Han ställdes under artillerigeneralen men år 1641 fick Fortifikationen en mer självständig ställning och bildade en egen kår. Fortifikationens uppgift var att bygga och underhålla rikets land- och kustbefästningar och andra militära byggnader m.m.⁵⁷

Fältarbetsfunktionens rötter må finnas inom fortifikationskåren, men riktigt så långt tillbaka tänker jag inte driva min militärhistoriska återblick. Syftet med detta kapitel är dels att definiera vad fältarbete står för så att läsarna får en uppfattning om bredden och djupet inom funktionen. Den andra målsättningen jag har med kapitlet är att knyta ihop fältarbetsfunktionen med manöverkrigföring ur en militärhistorisk synvinkel.

6.1 Fältarbeten

Avser stödfunktioner vid såväl operativ som taktisk verksamhet samt som stöd till övriga totalförsvaret. Inkluderar verksamhet som syftar till förändringar av terräng och infrastruktur för att öka egen rörlighet eller begränsa angriparens rörlighet samt förbättra våra egna förbands eller systems verkan, uthållighet och överlevnad. Indelas i fältarbeten för rörlighet, fördröjande fältarbeten, fältarbeten för överlevnad och övriga fältarbeten.⁵⁸

Fältarbeten för rörlighet omfattar minspaning, Am-, och minröjning, broarbeten och vägarbeten.

Fördröjande fältarbeten omfattar spärrning, blockering, förstöring, minering och hinderarbeten.

Fältarbeten för överlevnad omfattar skenmålsarbeten, maskeringsarbeten och befästningsarbeten

Övriga fältarbeten omfattar mark- och byggnadsarbeten samt reparationsarbeten. Förutom detta omfattas all mark, byggnads-, eller reparationsarbeten som inte ingår i någon av de andra delfunktionerna.

⁵⁷ Krigsarkivet: <http://www.ra.se/kra/0043.html>, uppdaterad 2004-05-06

⁵⁸ Forsvarsmakten, Högkvarteret, *Årsrapport från perspektivplaneringen 2002-2003*; Målbildsinriktningar inför Forsvarsbeslut 2004 – rapport 7, 2003-03-28, s 49

6.2 Militärhistorisk bakgrund

Risken finns alltid att då manöverkrigföring skall diskuteras så faller man i fällan att dra allt för långtgående slutsatser angående Tyskarnas bedrifter under 2. Världskriget. Gudmundsson uttrycker dessa farhågor på följande sätt:

*"That maneuver warfare is little more than a gleam in the eyes of contemporary reformers who have mapped their own prejudices onto selected anecdotes from German military history."*⁵⁹

Jag väljer ändå att i huvudsak koncentrera mig på Västfälttåget 1940 då det är ett av de bäst dokumenterade fälttågen. Enligt DMO⁶⁰ anses det även som ett historiskt exempel på lyckad manöverkrigföring.⁶¹ Under fälttåget finns exempel på hur fältarbetsfunktionen kan fungera som en naturlig och oftast nödvändig del av manöverkrigföringen. Jag begränsar mig till att följa XIX. Kåren under befäl av General Guderian perioden 10-16 maj 1940. För att belysa fältarbetsfunktionen ytterliggare har jag även valt att ta med erfarenheter och händelser från Östfronten under 2.Världskriget samt från Gulfkriget 1991 och Irakkriget 2003.

6.3 Västfälttåget 1940 (10-16 maj)

Målsättningen med hela operationen var i fas ett att bryta igenom försvaret och ta terräng i anslutning till Somme i syfte att skära av de Allierade styrkorna som ryckte fram mot Belgien.⁶² För att utgöra en mekaniserad spjutspets för denna fas skapades Pansarstridsgrupp von Kleist. Täten på Pansarstridsgruppen skulle bestå utav Guderians XIX. Kår.

6.3.1 Organisation

XIX. Kåren bestod utav 1. Pansardivisionen, 2. Pansardivisionen, 10. Pansardivisionen samt Infanteriregementet Grossdeutschland och ett antal enheter av främst bataljonstorlek som var direkt underställda Kårchefen. I varje Division fanns det ett mekaniserat ingenjörförband (Panzer Pionier Btl 37, 38, 49). Dessa bataljoner bestod av två motoriserade, ett mekaniserat, två bro-, samt ett transportkompani. De hade förmåga att med del framrycka med täten på divisionen, skydda flank, bygga fasta eller pontonbroar, röja minor och hinder samt genomföra överskeppningar med färjor och olika typer av båtar. En begränsad del av soldaterna i dess enheter hade fått utbildning i bunkerrensning och strid i bebyggelse. Vidare fanns det på kåren två Ingenjörsbataljoner (505: e och 70: e) som var specialiserade på

⁵⁹ Gudmundsson Bruce I. *Maneuver Warfare: The German Tradition*, s 273

⁶⁰ DMO är förkortning för *Doktrin för Markoperationer*.

⁶¹ Försvarsmakten. *Doktrin för Markoperationer*, remiss 2, 2003-12-10, beteckning 19 400:776 71, s 34

⁶²Rothbust, Florian K. (1990), *Guderians XIXth Panzer Corps and The Battle of France*, Westport: Praeger Publishers, s 13

förbindelsearbete och kunde på 8 timmar bygga 32 meters broar som klarade 16 tons belastning. Ingenjörförbanden i XIX. Kåren var de enda i tyska armén som hade tillgång till K bron. Med den bron kunde de bygga upp till 76 meter. Kåren tillfördes också en stormpionjärsbataljon (43: e) som var mekaniserad och hade som specialisering att slå ut bunkrar och strida i bebyggelse. Det fanns även fristående brokompanier som främst byggde större mer permanenta broar. Förutom dessa enheter så fast det en ingenjörspluton på varje spaningsbataljon samt att i varje infanteribataljon hade 9 underofficerare och 45 soldater fått komprimerad ingenjörutbildning så att de kunde röja och märka ut passager genom minfält, genomföra begränsade sprängningar samt slå ut bunkrar.

6.3.2 Svårigheter och framgångsfaktorer

Framryckningen för Pansarstridsgruppen skulle ske från gränsen till Luxemburg, genom Belgien, Ardennerna, över ett antal vattendrag och två större floder för att fem dagar senare stå väster om Sedan. Framryckningen skulle ske på tre täter med en division längs respektive tät. Von Kleist Panzergrupp bestod utav 1600 stridsvagnar och spaningsfordon, 41000 motorfordon, 134 000 man som skulle ha haft ett marschdjup på 100 mil om de valt en framryckningsaxel.⁶³ Framryckningen skulle gå genom ett av Europas mest svårframkomliga områden. För att få belyst de eventuella svårigheter som detta medförde genomfördes ett stort antal krigsspel⁶⁴. Krigsspelen påvisade att fältarbetsfunktionen hade en nyckelroll, och egen rörlighet var en framgångsfaktor. Med hjälp av resultaten från krigsspelen gjordes en fem punkter lång prioritetlista över de uppgifter som fältarbetsfunktionen måste lösa.⁶⁵ Därefter begärde von Kleist fler ingenjörförband samt anpassad utrustning. Utbildning startade upp, kartor och fotografier studerades, rutiner skapades och organisationen anpassades för att minimera effekten av friktioner och skapa mer flexibla förband.

Inledningsvis passerades gränsen och vattendragen Our och Sauer med stöd utav ingenjörförband ur 12: e och 16: e Armén som färdigställde 7 broar på 2 timmar. Dessa Arméer skulle i huvudsak framrycka bakom von Kleist's pansargrupp. För att möjliggöra tempo i framryckningen genom Luxemburg och Belgien var det rutin att ingenjörförband framryckte med tätstyrkan. Kåren hade även tillgång till rekognoseringsflygplan som kunde förvarna om vad som väntade längre fram. På så sätt kunde hinder och fientliga förband undvikas eller täten anpassas till att klara problemet. Det byggdes även

⁶³ Doughty Robert Allan, (1990), *The breaking point*, Connecticut: The Shoe String Press, s 34

⁶⁴ Rothbust, Florian K. (1990), *Guderians XIXth Panzer Corps and The Battle of France*, Westport: Praeger Publishers, s 33

⁶⁵ De uppgifter som Pansargruppen angav som viktigast var: 1) *Breach or cross the undefended obstacles along the German-Luxembourg border, and the Our and Sauer border streams.* 2) *Clear obstacles in Luxembourg, and support the assault and breaching of the first Belgian defensive line* 3) *Clear roads, minefields, and support the assault and breaching of the second Belgian defensive line. Construct assault bridges as required.* 4) *Support the crossing of the Semois River. Construct assault bridges as required.* 5) *Support the crossing of the Meuse River. Construct assault bridges as required.*

speciella hjälpmedel som träramper för att ta sig förbi betonghindren som Belgarna lagt ut. Efter fälttåget ansåg de franska militära cheferna att de varit underlägsna på alla områden. Detta var inte sant inom alla områden då de Allierade styrkorna faktiskt var överlägsna i antal soldater och mängd armémateriel. De Allierade hade dock tydliga brister då det gäller mängden minor.⁶⁶ Ett faktum som de Tyska styrkorna nog var tacksamma för efter striderna i Bodange.

Underrättelser och förtänksamhet är viktigt för att kunna hålla tempot uppe.

”Hastighet är avgörande i krig. Utnyttja att den andra inte hinner med, använd oförutsedda vägar och anfall där han inte är beredd.”⁶⁷

6.3.3 Bodange

Den lilla Belgiska byn Bodange låg längs 1. Pansardivisionens framryckningsväg. Staden försvarades av ett cykelutrustat lätt infanterikompani vars enda pansarvärnsvapen var ett lätt bepansrat fordon med en 47mm pansarvärnskanon. Vid Bodange blev 1. Div med sina 250 stridsvagnar hejdade i mer än 12 timmar. Detta trots att tyskarna hade ingenjörer i täten som omedelbart började bygga taktiska broar och röja minor. Orsaken var att här hade försvararna lagt ut mineringar och blockeringar som förstärkte terrängen samt förstört broarna i området. Försvararna hade även ett sammanhängande eldgivningssystem som gjorde att de kunde försvara sina fältarbeten. Tyskarna tvingades att framrycka över alla hinder då det inte gick att kringgå. T o m efter det att försvararna givet upp tvingades tyskarna minröja i 2 timmar innan framryckningen kunde fortsätta.

Striderna vid Bodange är ett bra exempel på vad ett litet antal soldater kan åstadkomma med fältarbeten om de nyttjas rätt.

6.3.4 Ardennerna

Det fanns två franska kavalleridivisioner som i månader hade förberett sig för fördröjningsstrid. Terrängen är sådan att ett vägavbrott eller en minering vid rätt plats skulle hejda tyskarnas framryckning och göra den vägen oframkomlig under lång tid. Några större fördröjande fältarbeten kom aldrig på plats och de mindre befästningar och hinder röjdes snabbt bort av direktriktad eld och av ingenjörerna i täten. Fransmännen som blev överraskade av hastigheten i tyskarnas framryckning och med en oklar situationsbild drog sig ur området. Då man betraktar terrängen och de fem Ingenjörskompanier som 5. Lätta Kavalleridivisionen⁶⁸ hade tillfört, kan man inte mer än förundras över resultatet.

⁶⁶ Doughty Robert Allan, *The breaking point*, (1990), Connecticut: The Shoe String Press, s 3

⁶⁷ Beng, O. K. & Pettersson, B. *Sun Zis krigskonst*, (1999), Stockholm: Gotab Elander AB, s.137

⁶⁸ Frieser, Karl-Heinz. (1995), *Blitzkrieg-Legende*, Munchen: R Oldenberg Verlag, s 148

Nyckeln till framgång var denna gång de väl sammansatta tättstyrkorna som kunde tackla de problem som dök upp direkt och på så sätt bibehålla sitt höga tempo.

6.3.5 Sedan

Vid övergången av Semois samt striderna i Bouillon hade det börjat bli mer vanligt med tillfälligt sammansatta stridsgrupper. Det var naturligt då det gällde att nyttja de enheter som kommit fram genom trafikkaoset i Ardennerna. Effekten var mycket viktigare än förbandstillhörighet.⁶⁹ Då förbanden ur XIX. Kåren på eftermiddagen den 12 maj började närma sig Sedan och floden Meuse blev det än tydligare. Guderian tänkte vänta med att anfälla till den 14 maj, men får direkta order att anfälla redan den 13 maj. Guderian nyttjar nu ett gammalt krigsspel från Koblenz som nyttjades den 21 mars som stöd för planeringen. Han ger förberedande order för övergång av Meuse klockan 17.45 den 12 maj. Klockan 08.15 den 13 maj ges den formella ordern.⁷⁰ I bilagorna till ordern kan man tyda ut att kåren tillförts ytterliggare en ingenjörbataljon, och en Ingenjörregementsstab (511: e) tar teknisk kontroll över det prioriterade förbindelseområdet i 1. Pansardivisionens område. Kåren planerade även för att avdela en reserv med ingenjörsenheter.

I kraftsamlingsriktningen verkade tre Ingenjörbataljoner parallellt för att få över två Infanteriregementen. En bataljon byggde broar, en bataljon ansvarade för att etablera färjeförbindelse samt för överskeppningen av soldater och material med båtar. Den sista bataljonen ansvarade för att slå ut fientliga bunkrar i anslutning till övergångarna och därmed skydda överfarten från direktriaktad eld. Fyra timmar efter att anfallet påbörjats har 1. Infanteriregementet och Gross Deutschland Regimentet inte bara taget sina anfallsmål utan även gjort möjligt för 2. Pansardivisionen att påbörja sin överskeppning. 1. Infanteriregementet har även brutit igenom andra franska försvarslinjen och nu är vägen öppen för anfall i västlig riktning.

Inom 1. Pansardivisionens område är 19.40 två färjor i drift. 23.00 är en 16 tons bro operativ. Arbetet sker delvis i mörker och de är över tiden utsatt för indirekt eld.

Under svåra förhållanden och trots stor tidspress lyckas tyskarna kraftsamla resurser och förmågor till tid och rum. Sedan är ett bra exempel på vad uppdragsinriktad utbildning och förövning under liknande förhållande kan ge för resultat.

⁶⁹ Frieser, Karl-Heinz. (1995), *Blitzkrieg-Legende*, Munchen: R Oldenberg Verlag, s 152-158

⁷⁰ Frieser, Karl-Heinz. (1995), *Blitzkrieg-Legende*, Munchen: R Oldenberg Verlag, s 144-150

6.3.6 Feldwebel Rubarth

Direkt söder om Sedan har 10. Pansardivisionen stora problem ända tills Rubarth som tillhör 49. Ingenjörsbataljonen kommer över med fem ingenjörssoldater och sex infanterister. Innan klockan 19.00 har han och hans lilla grupp slagit ut 7 bunkrar bl.a. genom att använda franska vapen som de plockat upp efter hand. Hans insats gör det möjligt för övriga delar att ta sig över och snart har även de säkrat ett brohuvud. Det finns ett stort antal berättelser om främst underofficerare tillhörande ingenjörskorps som gjort insatser långt bortom vad som kan förväntas av dem.

Rubarth är ett bra exempel på vad en professionell soldat som kan sitt yrke kan prestera. Den initiativuppmuntrande utbildningen fick genomslag vid många tillfällen på alla nivåer under detta fälttåg.

Underofficerarna som tillhörde stormpionjärerna ansågs generellt vara så specialiserade att de inte bör befordras över kompanichefs nivå om de inte fick en kompletterande utbildning.⁷¹

6.3.7 Striderna direkt väster Meuse

Tyskarnas agerande kännetecknades av att sammansatta stridsgrupper bildas efter hand enheter kommer över Meuse, och dessa börjar direkt lösa uppgifter. Exempel finns då 43. Stormpionjärbataljonen förstärkt med ett pansarvärnskompani och några stridsvagnar direkt ur marschgruppering övergår till rörlig försvarsstrid och hejdar ett franskt anfall av regementstorlek i trakten av Connage den 14 maj.⁷² Striderna under den 14:e och den 15:e maj kännetecknas annars av Tyskarnas villighet att omedelbart och improviserat gå över till anfallsstrid på alla nivåer och oavsett truppslag. Tyskarna uppträdde väldigt situationsanpassat, vilket skilde sig kraftigt från fransmännens mer metodiska och försiktiga taktik och stridsteknik.⁷³

Detta är en tid då krigsmakter världen runt höll distans mellan truppslag på slagfältet. Anfall krävde noga förberedelser och skulle i regel föregås av kraftig artilleribeskjutning. Striderna i och i anslutning till Sedan förändrade allt detta.⁷⁴

⁷¹ Doughty, Robert Allan. *The breaking point*. (1990), Connecticut: The Shoe String Press, s 325-329

⁷² Frieser, Karl-Heinz. (1995), *Blitzkrieg-Legende*, Munchen: R Oldenberg Verlag, s 232

⁷³ Doughty, Robert Allan. (1990), *The breaking point*. Connecticut: The Shoe String Press, s 209

⁷⁴ Mellenthin, von F W, (1971), *Panzar Battles*, New York: Ballantine PG, s 20

6.4 Östfronten

I tendenserna från Västfälttåget 1940 återkommer i stor omfattning under striderna på Östfronten 1941-45. I Middeldorf's *taktik på östfronten* förs rörlighetsaspekten fram. Rörlighet anses vara tredimensionellt och omfatta rörlighetsförmågan på marken, rörlighet i organisationen samt i stridsledning.⁷⁵ Förmågan till att kraftsamla anses som helt styrande på alla nivåer och "efter denna principfodra måste hela indelningen, organisationen och taktiken rätta sig."⁷⁶ Kraftsamlingen skapas som regel först under striden då framgång kan sköljas. Anfall ur marschgruppering har blivit rutin och sättet att ge order är mycket kortfattat och order ges efterhand. Uppdragstaktik nyttjas i stor omfattning. Middeldorf anser att stridsgruppstanken fungerar och bör utvecklas i framtiden. Han varnar dock för att ha förband som i utgångsläget är organiserade som stridsgrupper då detta strider mot kraftsamlingstanken och skulle medföra nackdelar för utbildningen.⁷⁷

6.5 Gulfkriget 1991

Kriget inom markarena kännetecknas av snabba förflyttningar, kraftsamling av resurser samt klara intentioner till vilseledning. Intressant i detta hänseende är att den amerikanska marinkåren saknade minbrytningsförmåga för att ta sig igenom den Irakiska försvarslinjen. Detta löste de genom att genomföra operation *Grizzly* dagarna innan markoffensiven officiellt startade. Som en del i detta genomfördes en manuell minröjningsinsats under ledning av sergeanten Charles Restifo. Understödd av ett skyttekompani som sköt nedhållande eld mot de irakiska ställningarna röjde han bort alla truppminor längs en smal led och därmed skapade han en stig genom mineringen. Därefter sprängde han upp ett enkelspår för stridsfordonen.⁷⁸

Av detta kan erfarenheten dras att alla funktioner måste vara integrerade på alla nivåer för att inte bli en avgörande svaghet.

6.6 Fältarbetserfarenheter från Irakkriget 2003

De brittiska fältarbetserfarenheterna från kriget utgår från utkastet till *Joint Engineering Doctrine* som *Nato Combat Engineer Working Group* tagit fram. Beteckningen är *AJP-3-12*⁷⁹ och den övergripande idén i den nya doktrinen är att alla fältarbeten samordnas av den styrkegemensamma fältarbetschefen med stöd av sin stab.

Den nya fältarbetsdoktrinen har bidragit till att fältarbetsfunktionen inom NATO betraktas som en operativ funktion och inte som en försvarsgrensvis

⁷⁵ Middeldorf, Eike. (2003), *Taktik på östfronten*, Göteborg: Elanders Digitaltryck AB, s 33

⁷⁶ Middeldorf, Eike. (2003), *Taktik på östfronten*, Göteborg: Elanders Digitaltryck AB, s 37

⁷⁷ Middeldorf, Eike. (2003), *Taktik på östfronten*, Göteborg: Elanders Digitaltryck AB, s 19

⁷⁸ Gordon & Trainor. (1995), *The General's War*, USA : First Paperback, s 347& 475

⁷⁹ AJP står för Allied Joint Publication. 3 står för operations och 12 är ett ordningstal

del.⁸⁰ Doktrinen anses fungera och dess främsta styrka är möjligheten att mer flexibelt flytta fältarbetsresurser och kompetenser. De starkt differentierade behoven av fältarbete som erfordrades över tiden och ytan ställde krav på en övergripande planering och ledning av hela fältarbetsfunktionen.⁸¹ Am- och minröjningsfunktionen var dock en svaghet. De var underdimensionerade och hade under sin aktiva period på Balkan förlorat mycket av den kompetens som behövs för minbrytning och förstöring av stora volymer ammunition och skrot på slagfältet.

Britterna satsade på att ge ingenjörssoldaterna både utbildning i sin profession, men också i strid.⁸² Detta för flera artikelförfattare fram som väldigt positivt. Colonel I S James⁸³ tar fram det som en av orsakerna till att brittiska soldater inte upplevdes som erövrare utan som befriare. Genom att fältarbetsfunktionen var delaktig i bekämpningsplaneringen förhindrades att koalitionen bekämpade infrastruktur som skulle ha påverkat civilbefolkningen. Som exempel tas vattenförsörjning och järnvägsförbindelser upp som skulle komma att bli kritiska för stödet till det irakiska samhället. Vad avser camper så anser Boyd⁸⁴ att de skall byggas av byggföretag och inte primärt av militära förband. Han anser att fältarbetsfunktionen aldrig kommer att bli så stor att de kan täcka in detta område. De militära förbanden behövs för att stödja de stridande enheterna. Däremot anser han det behövs officerare med kompetens att leda och följa upp det civila arbetet samt specialister som stöder upphandlingsarbetet vad avser fältarbete.⁸⁵ Regementet som stod för det allmänna understödet anser att samtliga fältarbetsförband måste vara beredda att lösa uppgifterna med den utrustning som redan finns och inte förlita sig på att det går att få fram ny utrustning i sista stund. Ingenjörförband som är verksamma i samma område bör rekognosera tillsammans så att de kan stödja varandra bättre. Den nya styrkegemensamma doktrinen ställer krav på tydlig och klar ledning. Stabspersonal bör stå på samma grund och vara samövade.⁸⁶

⁸⁰ Rider, R.J. Lieutenant Colonel. (2003), Coordination of the Joint Engineer Effort, artikel i *The Royal Engineers Journal*

⁸¹ James I S Colonel, (2003), 1 (UK) Armed Divisional Engineer Group, artikel i *The Royal Engineers Journal*

⁸² Davies P M Colonel, (2003), UK Air Contingent Operation Telic, artikel i *The Royal Engineers Journal*

⁸³ Fältarbetschef på 1. Armed Division

⁸⁴ Överstelöjtnant S P W Boyd, ansvarig för infrastrukturella frågor vid nationella staben.

⁸⁵ Boyd S P W Lieutenant Colonel, (2003), Infrastructure, artikel i *The Royal Engineers Journal*

⁸⁶ Hudson D C Lieutenant Colonel, (2003), Somewhere Between a Rock Drill and a Hard Place; General Support Engineering During Operation Telic, artikel i *The Royal Engineers Journal*

7 Redovisning av intervjuer

Som tidigare nämnts så har urvalet av respondenterna skett mot bakgrund av deras erfarenheter och kunskaper utifrån uppsatsens frågeställning. Respondenterna presenteras inledningsvis kortfattat och benämns sedan i texten med deras initialer; Åke Bylund benämns såsom *ÅB*. De intervjuade var i bokstavsordning:

Bylund Åke, (*ÅB*) Mj, Ingenjöröfficer, Arméns dykledare, Har som fältarbetsofficer tjänstgjort i stabsbefattning i Afghanistan;

Ekenberg Roland, Briggen , (*RE*), C Ledningskansli FHS, Har tjänstgjort som Fördelningschef samt Chef för ArtSS;

Emanuelson Anders, (*AE*), Öv ,brigadchef P7, har varit brigadchef stf vid IB1 samt brigadchef vid IB 16;

Grundevik Berndt, (*BG*), Öv, Chef K3, har varit brigadchef stf vid IB1;

Henriksson Ulf, (*UH*), Öv 1, Chef Inst. för ledarskap och management vid FHS, Har tjänstgjort som Fördelningschef samt som chef BA 01;

Johansson Rikard, (*RJ*), Övlt, Pansarofficer, lärare vid FHS / Utbildningsledare T 2, tidigare tjänstgjort som krigsförbandschef mekaniserad bataljon samt vid BA;

Juholt Håkan, (*HJ*) Socialdemokratisk riksdagsledamot, Ordförande Försvarsberedningen, ledamot i försvarsutskottet, suppleant i utrikesutskottet, OSSE-delegationen, utrikesnämnden;

Landerholm Henrik, (*HL*)Rektor FHS, Ledamot i EDU/EPP utrikes- och säkerhetspolitiska kommittén, reservofficer, tidigare moderat riksdagsledamot och ordförande för Försvarsutskottet;

Lundgren Ulph, (*UL*) Ro/Mj VVK, adjutant i organisationen VVK, utfört kortare uppdrag för FM inom VVK's ram i Lettland (Adazi/Kadaga) samt Litauen (Siulai, Telsei) Utredningar inom fastighet o byggnadsteknik, VD Ing 1 Vasallen;

Nygren Anders, (*AN*), Övlt, Ingenjöröfficer, huvudman farb, HKV KRI mark farb;

Persson Torbjörn, (*TP*), Övlt, Ingenjöröfficer, Chef Utvecklingsenheten Ing 2;

Stenström Anders, (*AS*), Öv ,Chef Ing 2, Fältarbetsfunktionens främste företrädare, tidigare vid Armétaktiska kommandot, varit bataljonschef vid Ing 3, FN-mission Cypern och ett år på Stabsskolan i Ft Leavenworth;

Stigsson Tony, (*TS*) Genmj, Stf Chef OPIL, tidigare bataljon och Pansarbrigadchef, FN-mission L114 i Libanon.

Anser du att någon/några militära basfunktioner (basförmågor på taktisk nivå) viktigare än övriga?

Samtliga tillfrågade angav verkan som en av de två viktigaste förmågorna. Av de intervjuade som tillhörde eller tillhört de mekaniserade förbanden angav samtliga att främst var det rörlighet och verkan som var viktigast ur ett manöverperspektiv. *HL* angav samma prioritering. De som avvek från denna uppfattning var *BG* och *RE* som angav underrättelser och verkan som viktigast. *AN* var den som främst förespråkade att det endast vid isolerade tillfällen eller i det korta tidsperspektivet gick att påvisa att någon av förmågorna var viktigare och kunde avgöra på egen hand. Ur ett fältarbetsynsätt framförde huvuddelen rörlighetsförmågan som mycket viktig.

Ser du något annat typfall än de redovisade, för vilka vi bör anpassa vår krigsföringsförmåga?

De typfall som redovisades var:

- *Väpnad strid i Europa/världen i allians mot koalition*
- *Väpnad strid i Sverige (i allians) mot koalition*
- *Terror i Sverige/Världen*
- *Peace-supported operation i världen*

I huvudsak var alla eniga om att dessa typsituationer täckte in de flesta tänkbara scenarier. Uppfattningen var att förmågan till väpnad strid var viktigast. Flera delade in det på ett enklare sätt, nämligen som nationell-, samt internationell förmåga. *RE* ansåg att det fanns andra sätt att indela typfall. Han poängterade att huvudmännen efterfrågar olika saker. EU efterfrågar förband medan FN oftast efterfrågar mindre skraddarsydda enheter. Han såg det även möjligt att indela det i artikel 6 och 7 moment⁸⁷ även då vi tittar på de nationella insatserna. *HL* för fram att nationellt bör vi ha kvar en basal förmåga att skydda vårt territorium. Han ser händelserna på Haiti som skrämmande; en situation där små beväpnade grupper blir ett hot mot en hel nation.

Vilken/vilka av försvarsmaktens uppgifter anser du vara viktigast? Mot vilken hotbild/förmåga bör försvarsmakten främst anpassas/utvecklas mot?

RJ poängterar här att allt utgår från krigsföringsförmågan. Han anser att det är det som berättigar vår existens. Vårt existensberättigande bygger på att vi skall kunna hantera väpnad strid. Genom att öva för ”*worst case*” d.v.s. ett artikel 7 moment skapar vi ledningsförhållanden och organisation för att lösa

⁸⁷ Är hämtade ur Förenta staternas stadgar. Artikel 6 ger mandat att söka fredliga lösningar på den aktuella konflikten. Sker bl a genom förhandlingar och fredsbevarande operationer. Artikel 7 ger mandat att nyttja den mängd av våld som krävs för att ta bort det hot mot freden som finns. Målsättningen är att skapa internationell fred och säkerhet. (<http://www.un.org/aboutun/charter/>)

ut uppgifter längre ner på konfliktskalan. Den uppfattningen delas av majoriteten av respondenterna. *RE* förstärker detta resonemang. Han påtalar att förmågan till att lösa internationella uppgifter hämtar vi från den nationella förmågan. Ett flertal av respondenterna anser att det är i vår grundprofession som vår förmåga att hantera förband och basfunktioner återfinns. Det gör oss efterfrågade. *UH* anser att försvarsmakten skall dimensioneras för fullskaligt krig.⁸⁸ Han varnar för att om försvarsmakten dimensioneras för t ex ”*peace-keeping*” operationer så börjar vi snart åka runt i lastbilar och terrängbilar och tappar därmed vår förmåga att föra krig. Hotbilden bör enligt *UH* vara en ”*hyfsat modern motståndare*”⁸⁹ som är jämbördig med oss. Flera av informanterna anser att väpnad strid inte är en uppgift utan snarare en förmåga eller metod som kan användas för att lösa uppgifter. *HL* går så långt att han framför försvarets gamla uppgifter såsom fortfarande ändamålsenliga. Sen kan möjligen de olika uppgifternas betydelse variera över tiden.

Hur skulle du vilja att Sveriges försvar utvecklades de kommande 10 åren, och vad anser du vara viktigast?

HJ anser att totalförsvarsbegreppet, där hela samhället stödjer försvaret i dess uppgift att försvara landet inte längre är relevant med dagens hotbild och bör läggas ner. Då försvarsmakten inte i framtiden kommer att finnas över ytan ser han det som naturligt att kriser som inträffar i landet kommer att hanteras av lokala myndigheter. Försvaret av Sverige förändras och blir mer än bara det militära försvaret. Han ser en utveckling där vi går från att försvarsmakten löser uppgiften och beställer stöd från civila myndigheter, till en omedelbar krishanterings förmåga där försvarsmakten är en av dem som kan ge stöd för att lösa uppgiften. Här ser *HJ* en utveckling mot en nationell säkerhetsstrategi som hanterar alla hot i ett stuprör och inte i flera som idag. Hans vision är att försvarsmakten genomgår en total förändring. Från att leverera förmågor och soldater sedan, till att leverera nu.

En försvarsmakt som skall användas omedelbart nationellt likväl som internationellt. Han benämner det som ”*från invärtes till utvärtes*”. Han anser också att Försvarsmakten skall öka sin internationella förmåga. Det ställer krav på ökad rörlighet och förmåga att sätta upp behovssammansatta förband.

Tekniksprånget är för *HJ* en kärnfråga. Han för fram NBF⁹⁰ och menar att det måste brytas ner från svulstiga teorier till något handfast som går att nyttja. Det skall sedan pressas ner i organisationen och även stödja de civila delarna med främst informationsöverföring. *HL* menar på att vi skall utvecklas till en seriös militär bidragsgivare globalt i allmänhet och europeiskt i synnerlighet. Säkerhetspolitiskt är detta viktigast. Han menar att det är de internationella insatserna som är prioriterade, men poängterar att vi måste välja vår egna ändamålsriktiga utformning av vårt försvar och inte alltid var ”*bäst i klassen*” då det gäller anpassning till övriga länder.

⁸⁸ Ulf Henriksson påpekar att det inte är samma som att säga att det är det mest troliga

⁸⁹ Henriksson, Ulf, Överste av 1.graden: intervju, 2004-03-18, Stockholm

⁹⁰ Nätverksbaserat försvar

HL anser att vi har en tendens att förväxla hot och ”hotspot”. Det kan bli ett märkligt utformat försvar om vi i avsaknad av ett reellt hot omvandlar en ”hotspot” till dimensionerande för försvaret.

För *RJ* är utvecklandet av en röd tråd väsentligt. Han vill se en uttalad målbild som hänger ihop med våra politikerns vilja.

Huvuddelen av respondenterna anser att försvaret skall fortsätta utbilda mot krigets krav och undvika att utvecklas till halvpolisiära förband eller halvcivila räddningstjänst förband. Då anses det bättre att det överförs pengar från försvaret till krishanteringsmyndigheten. Våra förband går ändå att nyttja enligt räddningstjänstslagen.

I vår strävan att skapa nya och utveckla gamla förmågor är tekniken i många fall är styrande. Vilka utvecklingsområden med fältarbetsanknytning kan du se? Finns risken att människan inte längre är i centrum?

Stor enighet fanns bland respondenterna angående signaturanpassningens betydelse i framtiden. Enligt *AE* är de långräckviddiga bekämpningssystem överlägsenhet på det framtida slagfältet klart överreklamerat. Det är normalt att ett tekniskt genombrott följs av att det utvecklas motmedelsystem.

AE jämför mark arenan med luft-, och sjöarenan då det gäller signaturanpassning. Hans uppfattning är att det torde vara svårare att gömma sina enheter i luften och på sjön, men att inom dessa två arenor har man lyckats väldigt bra med att utveckla signaturanpassnings-, och motmedelsystem.

En möjlig följd av en bättre signaturanpassning inom markarenan kan vara att förmågan att ha ögonkontakt med målen för våra verkanskomponenter ökar igen. Ögonkontakt säkerställs genom sensorsystem eller telekamera. Det viktiga är att det går att urskilja och se målet. Ett annat sätt att begränsa de långräckviddiga systemens effekt är att uppträda på större ytor. Det ställer krav på en viss numerär och stora krav på rörlighet. Den eviga kampen mellan medel och motmedel är i dagsläget ingen revolution utan snarare en naturlig pågående evolution. Det är med andra ord farligt att lägga för mycket tilltro till enskilda system.

Vad avser skenmål så ansåg många av respondenterna att det fanns ett stort utvecklingsbehov inom detta område. *AE* tar upp att skenmålsdelen är en del i vår möjlighet till att vilseleda och överraska, och att dessa två delar tillhör grunderna för manöverteorin.

RE har dock dålig erfarenhet av skenmål. De som de nyttjat inom artillerifunktionen har varit svårhanterbara och tidskrävande. Han anser att det främst är tekniska skenmål och motmedelsutrustning som vi bör utveckla. Syftet enligt honom bör vara att främst underlätta rörlighet i ett visst område.

”Minfält är som ett vattendrag utan bro. Man kan köra ner alla vagnar i ett vattendrag till ingen nytta. Jag kan föröda hela brigaden i ett minfält till ingen nytta. Jag kommer aldrig att gå in i ett minfält”⁹¹

⁹¹ Stigsson, Tony, Generalmajor. Intervju, 2004-03-04, Stockholm

Samtliga respondenter med fältarbets-, och mekbakgrund efterlyser ett flygburet minspaningssystem. De underrättelsesystem som nu redan finns bör merutnyttjas genom att haka på sensorer för minspaning. Orsaken är att det i dagsläget görs helt manuellt med ögat och optiska hjälpmedel. Det räcker inte då de manöverenheternas strid bygger på rörlig strid och tempo.

Informationen angående motståndarens fältarbeten är av stor betydelse. Minspaning är också en viktig del i det beslutsunderlag som en chef behöver då terrängen inte möjliggör fortsatt framryckning enligt plan. Förbandschefen behöver snabbt få veta utbredningen av terränghindret och möjligheterna till omfattning eller kringgång.

Vad ämnar människan kontra tekniken är respondenterna delade i två läger: De som anser att risken finns att människan kan bli av sekundant värde, samt de som inte ser några problem. De som har en mer försiktig inställning till tekniken anser att politikernas strävan till att genomföra det kliniska kriget samt teknikföretagens förmåga till lobbying gör att människan får inrikta sig på att bemanna systemen. Den mer positivt inriktade gruppen anser att tekniken aldrig blir ett hot mot människan: Människan står för ledarskap, relationer, empatiskt och socialt tänkande som inget system kan ersätta. Människan står i centrum på flera sätt: På fredsfrämjande operationer är människan problemet och oftast lösningen. Människan bör dock stödjas i stor utsträckning av tekniken. Samtliga är dock överens om att alla system inte utgick från människans perspektiv och de behov som han har. *RE* tar fram NBF som ett bra exempel på ett system som inledningsvis inte hade ledarskap och människan i fokus. *UH* anser vidare att det är en hyfsat självsanerande verksamhet.

Vilka fältarbetsresurser ser du som kritiska för de manöverförband vi har (se TOEM). I vilken omfattning vill de bli stöttade?

” Det enda jag räds som mekchef är minor ”⁹²

Minhotet anses av samtliga respondenter vara ett reellt hot. En stor enighet råder bland respondenterna att mekaniserade förband måste ha minbrytningsförmåga. Minbrytningsförmågan nyttjas för att göra hål i motståndarens linjer. Det är en kraftfull insats som kräver samordning och ett kraftfullt beslut av högre chef enligt *RJ*.

Idag har vi endast förmågan att köra runt och skjuta sönder minorna med kulsprutor. Problemet är enligt *UH* inte sopat under mattan, men ambitionen är för låg. *AE* anser att det finns två vägar för att behålla kompetensen angående minhotet. Antingen övar vi med de resurser som vi har och taktikanpassar oss, eller tar vi bort minhotet från våra övningar. Ofta väljs det senare och det hämmar hela utvecklingen. Han anser det bra att skolorna taktikerar med resurser som inte finns på förbanden. Det sätter fart på det kreativa tänkandet den dag de kommer till ett förband och de upptäcker att de resurserna saknas. *RJ* anser att om vi skall ha ett komplett stridsvagnssystem så krävs minbrytningsförmåga. I detta återfinns även ett uttalat behov av att

⁹² Henriksson, Ulf, Överste av 1.graden: intervju, 2004-03-18, Stockholm

snabbröja minor längs hårdlagd väg, vilket kan ske med minvältar eller mindre system som minvispar.

Minbrytning, och minröjning är en del i den efterfrågade rörlighetsförmågan. Orsaken till att respondenterna så hårt trycker på just dessa delar är att de inte har förmågan idag. Övergripande så anses rörligheten vara den förmågan som är helt avgörande för manöverenheterna.

AE ser minvapnet som en del av bekämpningssystemet. *TS* nyttjade pionjärbataljonen som ”*combat engineers*” och som en del i den stridande funktionen pansarvärnseld. De nyttjades främst i sekundär riktning i syfte att skydda en flank eller att binda fienden. Pionjärerna gick även att nyttja till att stödja rörligheten på brigaden. Flera av respondenterna påpekar att det är nästan lika viktigt att snabbt kunna lägga ut minor som att röja upp bland dem.

Vilka förmågor bör en Ingenjörbataljon ha då dessa underställs/understöddes ett manöverförband av brigad storlek? Ser du någon skillnad i efterfrågad förmåga ifall brigaden verkar nationellt eller internationellt?

Enligt *AE* är ingenjörbataljonens främsta uppgift att säkerställa brigadens rörlighet. Vidare skall de kunna använda minvapnet framför allt till att utföra uppgiften skydda i sekundär riktning. Ingenjörbataljonen bör ha en allsidig fältarbetsförmåga att stödja såväl inom direktzon⁹³ som utom denna. De måste kunna utföra maskinarbeten i ”splittertät” miljö. Fältarbeten för understöd av den direkta anfallstäten skall ha kapacitet att framrycka vid sidan av vägen.

Det direkta understödet⁹⁴ jobbar med minutkrav på fältarbetet för att inte manövern skall bli hängande. Det direktunderstödjande arbetet måste ske ”*axel mot axel med de stridande enheterna*”⁹⁵

Samtliga respondenter är eniga att det i grunden är det samma krav som gäller nationellt och internationellt. Det gäller för fältarbetsförbanden att möjliggöra den väpnade striden för de förband som skall komma till verkan. Grundkonceptet bör vara det samma oavsett skådeplats; dock skall förband, förmågor samt kompetenskrav anpassas till rådande situation.

UH anser att fältarbetsfunktionen många gånger inledningsvis är underdimensionerad då den främst är utrustad och organiserad för att stödja inhemsk infrastruktur. Han menar att beslutsfattarna inte i tillräcklig grad tar hänsyn till rådande geografisk och infrastrukturell situation. Just situationen i insatsområdet samt uppgiftens art påverkar kraftigt de olika förmågor som informanterna efterfrågade. Exempel togs upp från Liberia där uppgifterna främst handlar om patrullering, begränsa effekterna av upplopp samt att kunna

⁹³ Författaren tolkar detta som frontnära. Risken för beskjutning är stor.

⁹⁴ Torbjörn Persson anser att insatser från fältarbeten kan indelas som direkt understöd samt det som bäddar direkt efter. Någon enhet tillser att förbandens mekaniserade enheter kommer fram, samt andra enheter stödjer de hjulburna enheternas framryckning bakom täten. Han anser att detta även omfattar fördröjande fältarbeten.

⁹⁵ Persson, Torbjörn, Överstelöjtnant. Intervju, 2003-10-31, Eksjö

ta hand om mineringar som sker nattetid i syfte att skada de patrullerande enheterna.

Fyra områden var dock återkommande bland majoriteten. Dessa områden återfinns i basfunktionerna uthållighet, skydd och rörlighet. Nationellt går det att säga att förbanden oftast är i rörelse och det är viktigast att bibehålla sin rörlighet och därmed uppnå ett högt tempo. De flesta internationella insatserna är dock av arten fredsfrämjande verksamhet⁹⁶ och innebär en betydligt mer stationär situation där tempoväxling och skyddsnivån är nyckelbegrepp. Inom funktionen uthållighet återfinns förmågan till Campbyggnation, vattenförsörjning, humanitärt stöd mm. Det ställer krav på större maskinarbeten och kanske framförallt kompetens hos officerarna. Förmågan för överlevnad efterfrågas främst inom funktionen skydd. Det kan vara allt från större skyddsrum, förstärkningsarbeten av befintliga byggnationer till iordningställandet av stridsställningar och observationspunkter. Det är främst en resursfråga som till stora delar är tidsrelaterad. Inom rörlighet tas förmågan till am- och minröjning fram. Att desarmera eller oskadliggöra bomber, försåt och minor i alla typer av omgivningar är en relativt smal sektor då vi talar väpnad strid, men oftast av stor betydelse vid internationella insatser. Den förmågan är också kraftigt efterfrågad. Vidare så uppfattas behovet av snabbutlagda broar som mindre. Respondenternas erfarenhet från internationella insatser gör gällande att det efterfrågas främst permanenta brobyggnationer eller reparationsarbete av de redan existerande förbindelserna.

Vilka förmågor anser du att funktionsplattform Ing bör inneha, utveckla eller nedprioritera för att svara upp på dagens krav? Skall det i framtiden finnas en funktionsplattform Ing, eller skall den fördelas ut på de stridande förbanden.

Det framställs ett flertal skäl till sammanhållen funktionsplattform. Det övergripande syftet anses vara att någon måste ha det sammanhållande ansvaret för helheten och den röda tråden vad avser fältarbetsfunktionen. Det innebär inte att funktionsplattformen skall genomföra all utbildning, men att det säkerställs att organisationen tar till sig erfarenheter och sprider dessa.

AS anser att som funktionsansvarig bör han ha en kontrollfunktion inom områden som maskering, avståndsutlagda minor, minbrytning, konstruktionsarbeten mm, men att det idag är splittrat på många händer. Viss uppsplittring är naturlig och nödvändig, men det samlade ansvaret för teknik-, metoder och personalförsörjning bör ligga på en funktionsplattform. Det förs

⁹⁶ I perp-rapport 6, underbilaga 1: begreppsförklaringar; anges Fredsfrämjande verksamhet som ett överordnat begrepp för fredsbevarande och fredsframtvängande verksamhet. Begreppet inkluderar de åtgärder som faller under rubrikerna konfliktförebyggande, fredsskapande, fredsbevarande, fredsbyggande och fredsframtvängande.

fram rationalitets-, och kompetensskäl, där pionjärbataljonernas öde tas upp som ett varnande exempel⁹⁷.

Det bör finnas en yrkeskompetens med specialkompetens som kvalitetssäkrar funktionens innehåll. Det måste finnas en enad bild om de kunskaper och kompetenser som erfordras av funktionens officerare. Att säkra professionalismen inom funktionen är viktig.

En annan synpunkt som förs fram är interoperabilitetens betydelse. En funktionsplattform anses stödja det vardagliga fältarbetsarbetet inom västvärlden samt vid gemensamma operationer. Ur den aspekten är det också viktigt att vi tänker till angående organisatoriska frågor. Det kan vara lämpligt att alla fältarbetsresurser som inte är direkt plattformsbundna samlas under en ledning. Det öppnar en möjlighet att kraftsamla där behovet finns. Ur interoperabilitetsaspekt är det vad de gör och planerar att göra inom NATO. Taktisk chef kraftsamlar vid behov. I ett försvar med ett nätverksbaserat synsätt fungerar modularitet och flexibilitet som hörnstenar. Den ökade informationen och tillgängligheten skall nyttjas till att vara på förhand med ändamålsriktiga modularade enheter där behovet finns. Det får inte vara så att förband tyngs ner av enheter som inte behövs eller behövs på andra ställen.

En syn som samtliga intervjuade mekaniserade officerare stod för är att fältarbetsofficeren ansvarar för rörlighetsförmågan. All modern krigföring anser de bygger på rörlighet. Då det gäller områden som bör utvecklas framfördes det behov av tekniska hjälpmedel såsom minkastare, minplogar, tung fältarbetsmaskin mm som främst skulle stödja rörlighetsförmågan på stridsteknisk och taktisk nivå.

Under 1990-talet drog slutsatsen att om vi är stillastående så blir vi upptäckta och bekämpade. Det innebar att vi la ner allt fortifikatoriskt. *AE* tror att det var fel slutsats. Med signalanpassning, motmedel och nya byggmaterial finns det mycket att göra inom fortifikationsområdet. Tyvärr är detta till stor del ett dött område idag. Kompetens inom geografisk bearbetning anses behövas.

Pansarofficerarna poängterar kunskapen om markbeskaffenhetens betydelse. Då det gäller utbildning av fältarbetsofficerare framförs inga tveksamheter avseende deras teoretiska kunskaper inom prioriterade områden, men väl deras brister angående förståelse för manövertänkandet som grunden för alla militära operationer. Att fältarbetsfunktionen inriktar alla resurser mot att nå syftet med striden anses lika viktigt som att lösa enskilda uppgifter. Faktorer som den tekniska utvecklingen avseende information och ledning samt det ökade tempot på främst taktisk och stridsteknisk nivå påverkar. Det har inneburit att det inte går att *"sega med fältarbeten som håller på i dygn och med krav på tidskrävande förberedelser."*⁹⁸

Att få in vilseledning och överraskning som standardiserade delar i krigsföringsförmåga är viktigt. Flera av de intervjuade menade på att truppföra som fältarbetsofficer är mycket svårt. En pansarofficer uttryckte sig så här:

⁹⁷ 1990 kom riktlinjer som innebar att brigaderna genomförde huvuddelen av sin brigadutbildning internt. Det ansågs ledarskapsmässigt bra, men inte lika bra funktionsmässigt. Det undantag som de respondenterna för fram är Bodens Garnison.

⁹⁸ Persson, Torbjörn, Överstelöjtnant. Intervju, 2003-10-31, Eksjö

”Som lärare uppfattade jag ingenjörernas truppföringar som väldigt svåra då de ofta skulle göra saker med lång framförhållning under dygnets sämsta timmar. Ofta med oerhörd tidspress och en osäker hotbild. Det viktiga som jag ser det är inte att kröka integraler utan att handgripligen truppföra.”⁹⁹

Officerare i Internationell stabstjänstgöring får ofta ett ansvarsområde som de inte är utbildade för. Hur viktigt anser du att dessa tjänster är? (totalförsvarestänkande) Hur långt bör vi gå i vår officersutbildning för att säkerställa ett bra resultat? Kan vi acceptera en från början specialiserad utbildning?

Detta är en fråga som delade respondenterna i olika läger. Ur politisk synvinkel anses det väldigt viktigt att vi innehar de kunskaper som krävs internationellt för att lösa ut de uppgifter vi är satta att lösa. Vi bör omedelbart ändra om utbildningen och rikta oss mot specialisterna på bekostnad av generalisterna. *HJ* ser det som en tyngdpunktsförskjutning. Totalförsvarsbegreppet bör tonas ner eller avvecklas. *HJ* hänvisar till att rapporten¹⁰⁰ som försvarsberedningen la förra året är den första rapport någonsin som begreppet totalförsvaret inte omnämns.

Politiskt sätt efterfrågas omedelbar krishanteringsförmåga internationellt såväl som nationellt. *HJ* ser en återgång till att ingenjörsofficerarna får en delvis civil utbildning för att klara de internationella uppgifterna. *HL* anser att vi måste acceptera och bejaka att vi har olika sorter av officerare på olika nivåer med olika specialiteter. Han ser inget problem med att begränsa generalistsystemet då det bygger på ett försvar med 850 000 soldater.

Professionella officerare efterfrågas, och *HL* anser att grundläggande försvarsgemensam utbildning motverkar detta. *HL* anser att vi står inför ett avvägningsproblem avseende om vi skall se försvarsorganisationen som övervintrade förmågor. Försvarsmakten anses ha många valmöjligheter även om vi säger att det är de internationella insatserna som gäller.

Respondenterna som kommer från funktionen fältarbete anser att fältarbetsofficeren är för grund i sin kunskap.

Fältarbetsfunktionen inom Invasionsförsvaret grundade sig på den gamla ramen totalförsvaret och att det gick att nyttja hela samhällets kompetens. Fältarbetsfunktionen omfattar allt från väpnad strid till den här rörgraven som innehåller elkablar, vatten och avlopp. Funktionen är bredd och hela tiden ökar kraven på ingenjörsofficeren och dess förband. Det anses inte hjälpa med att ett fåtal får fördjupad utbildning, utan allmännivån måste öka för att möta upp de krav som ställs på officerare i internationella befattningar. Internationellt ställs det krav på att en ingenjörsofficer i en högre befattning skall ha förmågan att leda förband och konstruktionsarbeten som betonggjutning, reparation alternativt nybyggnation av förläggningar eller hus, förstärkning av befintliga byggnader, hygienutrymmen mm. Ett annat område

⁹⁹ Emanuelsson, Anders, Överste. Intervju, 2004-02-18, Stockholm

¹⁰⁰ Försvarsberedningen. *Säkrare grannskap – osäker värld*, (2003), Ds 2003:8

som är stort är de skyddsarbeten som genomförs under en internationell operation. Det gäller även att tillse att funktionen (läs försvarsmakten) har den spetskompetens som behövs för att på sikt lösa framtida nationella och internationella uppgifter.

Vi bör titta mer på hur ingenjörsfunktionen utvecklas internationellt och omvärdera om alla måste ha samma kompetens. I motsats till politikerna anser de att det går att utveckla samarbetet inom totalförsvaret. *AS* föreslår att vi genomför växeltjänstgöring tillsammans med VVK och liknande organisationer som ger officerarna en möjlighet arbeta vid ett civilt bygge under några veckor. Syftet skulle vara att få helhetsbilden vid ett bygge. De skulle på så sätt bättre kunna nyttja civila ingenjörer som underställts officeren. Möjligen även ha förmågan att leda mindre byggnationer. *UL* tycker diskussionen tyder på den diskrepans som Försvarsmakten har avseende förmågor och kompetenser inom ramen för gällande uppdrag. Han anser det inte möjligt för Försvarsmakten att inneha erforderlig kompetens inom samtliga förmågor som efterfrågas. Den komplexa situation som möter Försvarsmakten på främst internationella uppdrag går endast att lösa med ett nätverkstänkande där personer med civil kompetens måste ingå. Vidare anser *UL* det som en mycket bra idé att låta officerare praktisera på entreprenadföretag för att få bättre förståelse. Hans åsikt är dock att förståelse är viktigt, men kompetens inom specialfunktioner är nödvändigt. För att få ett bra samarbete krävs dock ett prestigelöst tänkande från Försvarsmaktens sida.

De respondenter som ej tillhör fältarbetsfunktionen eller är med för sina politiska erfarenheter ansåg att en alltför tidig och hårt dragen specialiserad utbildning motverkar syftet med officersutbildningen. *AE* anser att officerens främsta uppgift anses vara att föra befäl. Det innebär träning i beslutsfattning. Det gäller även att inte tappa fokus från förmågan till väpnad strid. Väpnad strid måste hela tiden vara med i utbildningen som en röd tråd.

*Vi får inte hamna i en situation där jag är så specialiserad att jag är oanvändbar i en stridsmiljö. Risken är att vi blir mer som civila konsulter är officerare.*¹⁰¹

I denna kategori av respondenter ifrågasätts om behovet och problemen är så stora som det framställs. Lösningen anses ligga i att vi kontraktsanställer reservofficerare med rätt kunskap eller har ett beredskapskontrakt med en person på ett civilt företag. Finns det folk i det civila samhället som har förmågan så behöver vi inte inneha den. *TS* förslag är att vi krigsplacerar de personer som har speciella förmågor angående fältarbetsfunktionen. Han anser att vi skall ha allmänt utbildade officerare som kan hantverket och kan sätta in verksamheten i ett sammanhang.

RJ avviker från gruppen då han mer vill se att officerarna inledningsvis utbildas för att kunna hantera sin funktion på ett professionellt sätt. Han anser att detta är ett stort problem idag då omstruktureringarna inom försvarsmakten och den låga övningsverksamheten har gjort att det finns få som är riktigt bra skolade i sin funktion bland de yngre. Han anser att vi bör vara riktigt bra på vår funktion innan vi skolas till allmäntaktiker. Denna inriktning anser han att

¹⁰¹ Emanuelsson, Anders, Överste. Intervju, 2004-02-18, Stockholm

vi bör ha t.o.m. stabsprogrammet. Det framför att samoperationstänkandet¹⁰² inte bara bygger på förståelse utan även att respektive företrädare för förband och funktion kan sitt instrument och därmed kan bidra till den gemensamma operationen på bästa sätt.

Vilka fältarbetsförmågor anser du nödvändiga för att manöverförband skall kunna strida i Urban terräng?

Urban terräng anses av respondenter som det svåraste av alla medier att slå i. Det ställer enorma krav på moral, etik samt stridsteknik. De internationella insatser vi genomfört och genomför har satt krav på oss att verka i urban terräng¹⁰³ för att kunna lösa ut uppgifterna. Strid i bebyggelse är att uppfatta som enormt resurskrävande och bör undvikas. Sätter man in mekaniserade förband i bebyggelse så är striden avgörande för hela operationen. Striden anses bestå av främst metodiskt arbete med inslag av stora temposkillnader och okonceptuellt tänkande. Inom detta område anses inte fältarbetsfunktionen tagit sitt ansvar. På denna skådeplats är man slagen om vi inte har förmågan att utnyttja terrängen. Finns inte fältarbetsförmågan så har man inte heller de fördelar som bebyggelse ger försvararen. Samtliga basförmågor anses vara beroende av fältarbetsfunktionen. Uppfattningen är att våra utbildningsanläggningar bör anpassas till att främst öva olika fältarbetsfunktioner och möjliggöra en utveckling inom detta område. Flera av respondenterna anser att fältarbetsfunktionen bör göra särskilda studier inom arenan urban strid. Det har skett stora tekniska framsteg, men inom detta område är utrustningens ändamålsriktighet tveksam och det taktiska nyttjandet av förbanden har mycket övrigt att önska.

¹⁰² Kallas även "Joint operations"

¹⁰³ Kallas även *Strid i bebyggelse*

8 Diskussion

I detta kapitel förs uppsatsens frågeställningar fram och belyses från respondenternas synvinkel. Dessa åsikter jämförs sedan med några av de styrdokument som finns för fältarbetsfunktionen. Diskussionen avslutas med att uppsatsens huvudfråga besvaras.

Är skillnaderna i vilka förmågor som efterfrågas nationellt kontra internationellt så stora att det inte går att nyttja samma doktrinära förhållningssätt?

Samtliga respondenter är eniga att det i grunden är det samma krav som gäller nationellt såsom internationellt. De anser att det är manövertänkande som är grundläggande och uppdragstaktik som främst nyttjas som ledningstankesystem. Det gäller för fältarbetsförbanden att möjliggöra den väpnade striden för de förband som skall komma till verkan. De flesta internationella insatserna är dock av arten fredsfrämjande verksamhet och innebär en betydligt mer stationär situation där tempoväxling och skydd anses som nyckelbegrepp. Uppgifterna internationellt är ofta mer av arten konstruktion än väpnad strid. Detta ställer krav på andra kompetenser än vad som ställs på en fältarbetsofficer nationellt. De anser dock att förmågan till lösa internationella uppgifter hämtar vi från den nationella förmågan. *UH* uttryckte sin oro för att om vi anpassar oss för mycket efter kraven som finns vid fredsfrämjande uppdrag kan vi glömma bort vår grundprofession. Den oron verifieras till del av Colonel James¹⁰⁴ artikel där han påvisar att am- och minröjningsförbanden tappat mycket av sin kompetens minbrytningsförmåga efter deras långa vistelse på Balkan. I litteraturen hittar man dock stöd för respondenternas synsätt i bl.a. *En ny medeltid*¹⁰⁵ där Lars Karlsson¹⁰⁶ anser att manövertänkande torde fungera i en lågintensiv konflikt-situation. Uppdragstaktik som ledningsfilosofi anses fortfarande föredra. I DMO framförs manövertänkande som ett mentalt förhållningssätt som möjliggör andra medel än rent militära för att lösa problem.

*”Manövertänkandet skall tillämpas oavsett vilken typ av insats som skall genomföras.”*¹⁰⁷

Det torde inte finnas några större begränsningar vad avser nyttjandet av försvarets doktrinära förhållningssätt oavsett uppgiftens art.

¹⁰⁴ James, I S, Colonel. artikelförfattare i *The Royal Engineers Journal*. Se kapitel *Fältarbete*

¹⁰⁵ Baudin, Hagman, Ångström. (2002), *En ny medeltid*, Stockholm: Försvarshögskolan

¹⁰⁶ Lars Karlsson är författare till kapitlet *Behov och krav på förmågor för markstridskrafter vid lågintensiva konflikter* som ingår som en artikel i *En ny medeltid*

¹⁰⁷ Försvarsmakten. *Doktrin för Markoperationer*, remiss 2, 2003-12-10, beteckning 19 400:776 71, s 14

Inom vilka områden finns differens mellan de uppfattade behoven av fältarbeten och funktionens kompetens och förmågor. Hur påverkar det i så fall vår förmåga till manöverkrigföring?

Samtliga respondenter utgår mer eller mindre från försvarsmaktens krigföringsförmåga. Försvarsmaktens existensberättigande hänger på om vi har förmågan att genomföra väpnad strid mot en jämbördig modern motståndare. Sceneriet bör vara av "worst case" karaktär, dvs. ett artikel 7 moment. Det är främst mot den målbilden som respondenterna anser att vi skall anpassa våra förmågor. Stöd för respondenternas synsätt finns i Försvarsmaktens Systemutvecklingsplan Fältarbeten 2002¹⁰⁸ där insatsförband klassificeras som "förband som dimensioneras mot väpnad strid inom ramen för ett mer omfattande väpnat angrepp".¹⁰⁹ I den senare utkomna Årsrapport från perspektivplaneringen 2002-2003; Målbildsinriktningar inför Försvarsbeslut 2004 – rapport 7¹¹⁰ anges att "Strävan skall vara att insatsförbanden är så flexibelt utformade att det inte behöver göra någon skillnad på om insatsförbanden skall nyttjas i internationella insatser eller om de skall svara för territoriell integritet."¹¹¹

En utbredd synpunkt bland respondenterna var att all modern krigföring bygger på rörlighet. Fältarbetsfunktionens viktigaste uppgift var därför att säkerställa rörlighet för manöverförbanden. Minhotet angavs som ett reellt hot. Inom **fältarbeten för rörlighet** uppfattas följande delfunktioner som speciellt behovssatta:

Minspaning; I strävan att upprätthålla ett högre tempo än motståndaren så bör förbandscheferna tidigt få veta omfattning och utbredning av fältarbeten och terränghinder. Det anses inte tillräckligt att dessa upptäckts först då förbanden får visuell kontakt med dem. Fältarbetsfunktionen har idag endast förmåga att minspara visuellt, men i SUF poängteras starkt behovet av ett minspaningssystem för att kunna framrycka under mörker, dålig sikt och i terräng.¹¹² Förbandscheferna anses behöva detta beslutsunderlag. Minspaning har i SUF prioritet ett vad avser att höja förmågan och möta efterfrågade förmågor och ligger därför även högst upp vad gäller forskning och teknikutveckling inom fältarbeten för rörlighet. Det finns dock inga planer på materielanskaffning innan 2010. Utslaget på stridsteknisk nivå kan bli helt förödande utan denna förmåga.

Am och minröjning; Inom detta område anger respondenterna minbrytning och ytminröjning som två förmågor som idag helt saknas.

¹⁰⁸ Försvarsmaktens Systemutvecklingsplan Fältarbeten 2002 benämns härnäst som SUF.

¹⁰⁹ Försvarsmakten, OPIL/OPL, Försvarsmaktens Systemutvecklingsplan Fältarbeten 2002, skrivelse 2002-10-09, s 39

¹¹⁰ Årsrapport från perspektivplaneringen 2002-2003; Målbildsinriktningar inför Försvarsbeslut 2004 – rapport 7 benämns härnäst som Perprapport 7

¹¹¹ Försvarsmakten, Högkvarteret, Årsrapport från perspektivplaneringen 2002-2003; Målbildsinriktningar inför Försvarsbeslut 2004 – rapport 7, 2003-03-28, s 49

¹¹² Försvarsmakten, OPIL/OPL, Försvarsmaktens Systemutvecklingsplan Fältarbeten 2002, skrivelse 2002-10-09, s 74, 112-113, 138, 140

Minbrytning syftar till att under svåra förhållanden snabbast möjligt öppna genomgångar genom minerat område. Respondenterna poängterar att beslutet att börja minbryta är ett kraftfullt beslut från högre chef då det ställer krav på samordning. Manöverförbanden behöver förmågan då stridsvagnssystemet inte är komplett utan minbrytningsförmåga. Ytminröjningsförmågan efterfrågas främst för rörlighet längs vägar och hårdgjord mark. I DMO anges att anfallsförbanden skall stödjas med minspaning och minbrytning och att kraven är höga på snabbhet, prestanda och egenskydd. Fältarbeten vid anfall torde bli gränssättande för anfallstakten.¹¹³ I SUF påpekas det att det inte finns ett heltäckande minröjningssystem, men förmågan anges ha mycket hög prioritet, vilket också återspeglar sig på prioriteringslistan för materielanskaffning intill 2010 där minbrytning och ytminröjning återfinns på plats 5 och 7. Högst upp på anskaffningslistan återfinns djupröjningssystem. Det är nu under införande i organisationen. Denna förmåga anses av respondenterna främst ha effekt i internationella uppdrag av fredsbevarande karaktär. Effekten av detta system vid en väpnad konflikt är begränsad. Perprapport 7 ger ett visst stöd för denna utveckling:

*”Förmågan att delta i internationell krishantering skall vara en naturlig del i försvarsmaktens profil. Vissa strukturer kan vara det som ytterst dimensionerar utformningen av förband och system.”*¹¹⁴

Denna anpassning av krigsföringsförmågan till fredsbevarande verksamhet belyses av Colonel I S James¹¹⁵ i kapitlet om fältarbete.

Vägarbeten; De av respondenterna som har internationell erfarenhet anser att många av missionerna har genomförts i områden med begränsad infrastruktur. De anser att fältarbetsfunktionen har förmågan och gör ett fantastiskt arbete, men att resurserna borde bättre anpassas områdenas krav på vägarbeten. Dessa synpunkter omfattar även fältarbete för överlevnad och övriga fältarbeten i en mission av fredsbevarande karaktär. Främst anses det tidsmässigt vara olika behov av fältarbete. I etableringsskedet av en mission är behoven enorma, för att sedan gradvis minska. Behovet anses främst beröra tillgängligheten och det flexibla sättet som maskinenheter bör nyttjas. Stöd för detta återfinns i *”Lessons learned”* kapitlet i SUF. Där påpekas behovet av ytterliggare fältarbetsresurser initialt, vid en ny mission. Förutom maskinenheter, för de fram amröjenheter och behovet av en extra ingenjörspluton initialt.¹¹⁶

¹¹³ Försvarsmakten. *Doktrin för Markoperationer*, remiss 2, 2003-12-10, beteckning 19 400:776 71, s 60

¹¹⁴ Försvarsmakten, Högkvarteret, *Årsrapport från perspektivplaneringen 2002-2003; Målbildsinriktningar inför Försvarsbeslut 2004 – rapport 7*, 2003-03-28, s 80

¹¹⁵ Fältarbetschef på 1. Armed Division. Se även kapitlet om Fältarbete.

¹¹⁶ Försvarsmakten. *Doktrin för Markoperationer*, remiss 2, 2003-12-10, beteckning 19 400:776 71, s 158-159

Inom **fördröjande fältarbeten** uppfattas följande delfunktioner som speciellt behovssatta:

Minering; Här poängterar flera av respondenterna att det är nästan lika viktigt att lägga ut minor som att röja upp bland dem. De ser minvapnet som en del i bekämpningsdelen. Möjlighet att följa de anfallande enheterna i terrängen och snabbt kunna få ut mineringar i sekundära riktningar anses som väldigt viktigt. Dessa enheter jobbar med minutkrav och får inte utgöra en begränsning för anfallsenhetens tempo. I SUF redovisas situationen avseende minutläggningmateriel och där förs även behovet av att påverka fienden på djupet med mineringar. För att möjliggöra minering i anslutning till och som stöd för stridande enheter med de tidskrav som manöverstriden ställer krävs att minkastare anskaffas. Ett minkastarsystem fyller även de krav på erforderlig säkerhet för markförbanden då de skall uppträda i anslutning till mineringarna. Ett minkastarsystem ligger även på listan på materielanskaffning intill 2010.¹¹⁷

Inom **Fältarbeten för överlevnad** uppfattas följande delfunktioner som speciellt behovssatta:

Skenmåls-, och Maskeringsarbeten; Enigheten är stor bland respondenterna om signaturanpassningens betydelse i framtiden. Huvuddelen av dem förutser en motreaktion inom den tekniska och taktiska utvecklingen för att minska de långräckviddiga bekämpningssystemens överlägsenhet. *AE* jämför med utvecklingen inom luft-, och marinarenorna och anser det troligt att kraven på att kunna identifiera målen blir svårare och därför krävs det andra hjälpmedel i framtiden eller kortare stridsavstånd. Respondenterna anser också att det finns stora utvecklingsmöjligheter inom delfunktionen skenmålsarbete, och de poängterar skenmålsens betydelse för vilseledning. Kravet är dock att de är lätthanterbara. I SUF går det att utläsa att forskning inom överlevnadsområdet till stor del möter upp respondenternas önskemål.¹¹⁸ Ingen tydlig prioritering finns dock, utan hela funktionen överlevnad täcks upp av forskningsinriktningen.

Inom **Övriga fältarbeten** uppfattas följande delfunktioner som speciellt behovssatta:

Mark- och byggnadsarbeten samt reparationsarbeten; Behovet är av respondenterna riktat mot den kompetens som fältarbetsofficerare behöver då de verkar i internationella stabsbefattningar. Det framfördes olika förslag på hur funktionen bör lösa ut detta kompetensbehov. Respondenterna är i denna fråga oeniga. *Samtliga respondenter* anser dock att kompetens inom specialfunktioner är nödvändig. För detta resonemang finns det stöd i *Perprapport 7* där det står:

¹¹⁷ Försvarmakten, OPIL/OPL, *Försvarmaktens Systemutvecklingsplan Fältarbeten 2002, skrivelse 2002-10-09, s 130-131, 140*

¹¹⁸ Försvarmakten, OPIL/OPL, *Försvarmaktens Systemutvecklingsplan Fältarbeten 2002, skrivelse 2002-10-09, s 139*

Vid låga konfliktnivåer har det noterats att behovet för konstruktionsresurser är stort.¹¹⁹

I kapitlet *Lessons learned* i SUF framkommer behovet av en särskild fortifikationsofficer, samt att de anser att det måste till kraftfulla åtgärder för att säkerställa kompetent fältarbetspersonal. Det poängteras att personal ur VVK är en resurs då det gäller fortifikationskompetens.¹²⁰

UL föreslår att försvarsmakten löser ut det med ett nätverkstänkande där personer med civil kompetens måste ingå. För att det skall fungera krävs ett bra samarbete och ett prestigelöst tänkande från Försvarsmaktens sida. UL får stöd i *Perprapport 7* där det talas om en gemensam yrkeskår¹²¹ samt:

En ökad samordning mellan civila och militära strukturer och aktörer tenderar att bli allt viktigare. Dock kräver en effektiv nätverksuppbyggnad en i grunden försvarsgemensam arkitektur för att möjliggöra effektiv systemdesign och systemutformning.¹²²

Urban terräng anses av respondenterna vara ett område som fältarbetsfunktionen bör ta mer ansvar för. Utan förmågan att utnyttja terrängen bedöms man slagen på förhand. De anser också att de internationella insatserna vi genomför eller genomfört ställer krav på denna förmåga. Litteraturen är full av exempel på betydelsen av förband med fältarbetsbakgrund som haft förmågan att verka i bebyggelse. Striden i Etalle är ett bra exempel där ingenjörsförbandet framryckte genom centrala delarna av staden medan förband ur *Gross Deutschland* valdes för att framrycka i utkanterna av staden.¹²³ Alternativet till dessa specialiserade förband är enligt *Middeldorf*:

Insats med stora styrkor som snabbt förbrukas¹²⁴

Han anser även att förutom att skyddet är väsentligt så krävs fältarbeten för vilseledande åtgärder i stor omfattning i strid i bebyggelse. Det är också en terräng som är oändlig, oöverskådlig och som snabbt föränderlig.¹²⁵ I *Perprapport 6* går det att utläsa att förmågor som vi i framtiden kan behöva

¹¹⁹ Försvarsmakten, Högkvarteret, *Årsrapport från perspektivplaneringen 2002-2003; Målbildsinriktningar inför Försvarsbeslut 2004 – rapport 7*, 2003-03-28, s 77

¹²⁰ Försvarsmakten, OPIL/OPL, *Försvarsmaktens Systemutvecklingsplan Fältarbeten 2002, skrivelse 2002-10-09*, s 159-16

¹²¹ Försvarsmakten, Högkvarteret, *Årsrapport från perspektivplaneringen 2002-2003; Målbildsinriktningar inför Försvarsbeslut 2004 – rapport 7*, 2003-03-28, s 66

¹²² Försvarsmakten, Högkvarteret, *Årsrapport från perspektivplaneringen 2002-2003; Målbildsinriktningar inför Försvarsbeslut 2004 – rapport 7*, 2003-03-28, s 37

¹²³ Dougherty, Robert Allan. (1990), *The breaking point*, Connecticut: The Shoe String Press, s 3

¹²⁴ Middeldorf, Eike. (2003), *Taktik på östfronten*, Göteborg: Elanders Digitaltryck AB, s 199

¹²⁵ Försvarsmakten, (1998), *Förbandsreglemente för armén, strid i bebyggelse*, Fälth o Hässler, Värnamo

inte minst finns i urban terräng.¹²⁶ I samma rapport nämns strid i urban terräng som en trend som måste följas upp. I SUF tas ämnet upp i anslutning till att det finns ett behov av utbildningsanordningar för att öva strid i bebyggelse samt utföra fältarbeten i bebyggelse.¹²⁷ En viktig styrning i SUF är de krav som ställs på de operativa insatsförbanden. Där framkommer det att förbanden skall ha förmåga att anfalla samt genomföra försvarsstrid i anslutning till storstadsområden.¹²⁸ Internationellt beskrivs betydelsen bäst av inledningen till JP 03-06:

”Urban warfare, a subject that many military professionals would prefer to avoid, is still with us. Moreover, it may be the preferred approach of future opponents.”¹²⁹

Är officersutbildningen relevant gentemot uppfattade behov samt är den manöverorienterad?

Det går att sammanfatta huvuddelen av respondenternas åsikter med att fältarbetsfunktionen måste grundas på genuin militär professionalism. De förutsätter att en fältarbetsofficer oavsett nivå har grundläggande kunskaper inom sin funktion och är generalistiskt sekundärt. Inom funktionen fältarbete anser respondenterna att det är en fråga om att lägga kompetensen på en tillräckligt hög lägsta nivå för huvuddelen. Det gäller även att tillse att fältarbetsfunktionen (läs försvarsmakten) har den spetskompetens som behövs för att lösa framtida nationella och internationella uppgifter. *HJ* och flera av officerarna ser en återgång till att viss utbildning sker i civil regi. Syftet vore att bli bättre rustade för att möta de internationella uppgifterna, samt att öka tillgängligheten på försvarsmaktens krishanteringsförmågan

”Många anser att ordet specialiserad är något fullt, men jag anser att för att få professionalism i det man gör så måste man kunna sitt hantverk. Funktionerna skall inte främst bestå utav operatörer eller taktiker utan mer visa på möjligheterna eller begränsningarna med de val som chefen överväger.”¹³⁰

Officersutbildningen måste alltså omfatta funktionsutbildning som stöder manöverförbanden och deras strid. Utbildningen måste även stödja specialister inom ett stort antal områden. Dessa två inriktningar går tyvärr inte fullt ut att sammanföra i en gemensam funktionsutbildning för alla fältarbetsofficerare. Utbildningen måste alltså innehålla flera olika inriktningar eller kompletteras med civil kompetens.

¹²⁶ Försvarsmakten, Högkvarteret, *Årsrapport från perspektivplaneringen 2001-2002; Målbildsinriktningar inför Försvarsbeslut 2003 – rapport 6*, 2002-03-28, s 130

¹²⁷ Försvarsmakten, OPIL/OPL, *Försvarsmaktens Systemutvecklingsplan Fältarbeten 2002, skrivelse 2002-10-09*, s 155

¹²⁸ Försvarsmakten, OPIL/OPL, *Försvarsmaktens Systemutvecklingsplan Fältarbeten 2002, skrivelse 2002-10-09*, s 39

¹²⁹ Joint Publication 3-06. *Joint Urban Operations*, 2002-09-16, USA

¹³⁰ Johansson Rikard Överstelöjtnant, Intervju, 2004-02-19, Stockholm

I *Perprapport 7* talas det om ett ökat behov av personal med djup kompetens inom speciella områden. Den personalen kan dock till viss del bestå av reservofficerare med kunskaper främst förvärvade i civilt arbetsliv eller civila studier. Där påpekas även behovet av differentierade karriärvägar för olika typer av officerare. Det framhålls dock att:

Utbildningen måste säkerställa Försvarens behov av officerare vars främsta uppgift är att leda förband i väpnad strid.¹³¹

Detta förtydligas i SUF där det poängteras att fältarbetsfunktionen skall utvecklas i takt med markstridkrafterna. Det framkommer även att samövning mellan stridande förband och understödjande fältarbetsförband skall särskilt beaktas vid planering och genomförande av utbildning.¹³² Utbildningen bör alltså inte vara för ensidigt inriktade mot enskilda "hotspot" som *HL* tidigare belyst. De brittiska erfarenheterna från Irak kriget 2003 påvisar detta tydligt. Exemplet som förs fram är am-, och minröjningsförmågan som hade under sin aktiva period på Balkan förlorat mycket av den kompetens som behövdes för minbrytning och förstöring av stora volymer ammunition på slagfältet. Detta inverkar negativt på manöverförbandens prestationer.

Respondenternas enhälliga krav på professionalism bör dock inte tolkas som att fältarbetsfunktionen kan inrikta sig uteslutande mot enskilda system eller uppgifter.

Svaren från respondenterna tyder på att de förutsätter att fältarbetsofficerarna har förståelse för den manöverorienterade stridsmiljön, samt förstår de krav detta sätter på förbanden. Här poängteras tidsaspekten på lägsta nivå samt insikten i att alla skall gå mot samma mål.

Har fältarbetsfunktionen de förmågor och kompetenser som dess brukare efterfrågar?

I stort är responderna nöjda med fältarbetsfunktionen, men tar upp följande områden som problematiska:

Att verka för rörlighet ansågs av respondenterna var fältarbetsfunktionens viktigaste förmåga och uppgift. Fältarbetsfunktionens förmåga att upprätthålla rörlighet på stridsteknisk-, och taktisk nivå ansågs dock ha stora brister. Dessa omfattade bl a bristen på adekvat utrustning inom främst minbrytning och minsplaning, men också fältarbetsförbandens förmåga att verka "axel mot axel" med manöverförbanden. Dessa brister ansågs påverka manöverförbandens möjligheter att utveckla full effekt. Inom förmågan rörlighet ansågs förbindelsearbeten som funktionens styrka.

Kraven på de stabsofficerare som verkar i internationella staber har påvisat ett behov av främst civil kompetens. Respondenterna var inte eniga i denna fråga utan ansåg att det i huvudsak gick att lösa problemet på tre sätt.

¹³¹ Försvarensmakten, Högkvarteret, *Årsrapport från perspektivplaneringen 2002-2003; Målbildsinriktningar inför Förvarsbeslut 2004 – rapport 7*, 2003-03-28, s 66

¹³² Försvarensmakten, OPIL/OPL, *Försvarens Systemutvecklingsplan Fältarbeten 2002, skrivelse 2002-10-09, s 152*

Antingen genom att köpa tjänsten från ett civilt företag, integrera reservofficerarna på ett bättre sätt eller att ge officerarna civil kompetens. Den allmänna ingenjörsutbildningen ansågs dock vara en bra grund att stå på.

Respondenterna vill att fältarbetsfunktionen skall bygga på manövertänkande, men för den skull behöver inte ingenjörsofficeren bli en taktiker. Han behöver dock förståelsen och inblicken i manöverkrigföring för att kunna tillhandahålla manöverförbanden rätt förmågor.

Strid och fältarbete i urban terräng anses som ett område och en förmåga som fältarbetsfunktionen bör ta mer ansvar för. Det anses inte skett den utveckling som efterfrågas inom detta område.

*”Verksamheten i Försvarmakten skall bygga på att skapa förtroende såväl nationellt som internationellt genom kompetens, kvalitet i utbildning och professionellt genomförande av insatser”.*¹³³

Svaret på uppsatsens huvudfråga blir därmed att fältarbetsfunktionen inte svarar upp på samtliga förmågor som dess brukare efterfrågar, men är i huvudsak på rätt väg. Diskussionen påvisar med stor tydlighet vilka förmågor som brukarna efterfrågar och de tas även upp i slutsatserna.

¹³³ Försvarmakten, Högkvarteret. Årsrapport från perspektivplaneringen 2002-2003; Målbildsinriktningar inför Försvarsbeslut 2004 – rapport 7, 2003-03-28, s 81

9 Slutsatser

9.1 De främsta slutsatserna

Försvarsmakten och fältarbetsfunktionen bör dimensioneras för väpnad strid. Vi bör utgå från värsta scenariot och sedan öva efter det. En viss specialisering för att kunna lösa PSO är oundvikligt, men det bör inte styra vår utformning av förband och utbildning. Att låta ”hotspots” styra utvecklingen kan ha förödande effekt på krigsföringsförmågan.

Det ställs internationellt högre krav på ingenjörsofficerare i staber på att kunna leda civila enheter och konstruktionsarbeten. Den kompetensen är det i dagsläget brist på inom fältarbetsfunktionen. Enigheten för *att* detta skall lösas är lika stor som oenigheten i *hur* detta skall lösas. En eventuell specialisering inom konstruktionsområdet får inte gå så långt att officerare blir obrukbara i en stridsmiljö.

Fältarbetsfunktionens förmåga att verka på stridsteknisk och taktisk nivå måste anpassas till rådande hotmiljö samt de behov och tidsmässiga krav som manöverförbanden ställer.

All modern krigsföring anses bygga på rörlighet. Förmågan att skapa rörlighet för försvarsmaktens förband anses vara fältarbetsfunktionens främsta uppgift. Det gäller samtliga nivåer.

Att nyttja manövertänkande som det grundläggande konceptet vid insats med svenska förband nationellt eller internationellt anses fortfarande vara att föredra. Uppdragstaktik som ledningsfilosofi bedöms fungera. Inom fältarbetsfunktionen skall manöverteorin vara en naturlig del utav utbildningen.

Den urbana terrängen anses främst vara en arena som berör fältarbetsfunktionen. Majoriteten av respondenterna anser att fältarbetsfunktionen bör ta ett större ansvar för att möjliggöra en utveckling inom detta område.

Det bör finnas en sammanhållen funktionsplattform som ser till hela försvarsmaktens behov. Det bör omfatta utbildning, uppföljning, forskning och genomförande.

Plattformen skall ha ansvaret för helheten och för den röda tråden. Utbildningen kan ske på många plattformar men funktionsplattformen bör inneha en kontrollfunktion. En viss uppsplittring är naturlig, men alla fältarbetsresurser som inte är direkt plattformsbundna bör samlas under *en* ledning. Det underlättar även det internationella samarbetet i och med att NATO tagit fram en ny fältarbetsdoktrin vars övergripande idé är att alla fältarbeten samordnas av den styrkegemensamma fältarbetschefen. Det

bör ge oss större möjlighet i fred, kris och krig att kraftsamla där behoven finns.

Signaturanpassning och skenmål anses vara viktiga och eftersatta områden för fältarbetsfunktionen. För att kunna verka i miljöer med moderna motståndare, som har tillgång till självstyrda/sökande vapensystem, krävs möjlighet till signaturpassning och skenmål. Erfarenheter från konflikter där signaturanpassning och skenmål utnyttjats, visar att förmågan till överlevnad ökar avsevärt. De skenmål som finns idag anses av respondenterna vara otympliga att handa i förhållande till den nytta de gör.

Fältarbetsfunktionen löser huvuddelen av brukarnas behov vad avser förmågor och kompetenser men inte alla. Bemötandet av minhotet på taktisk- och stridsteknisk nivå samt uppföljningen av civilt konstruktionsarbete under internationella insatser är exempel på områden som bör förbättras under funktionens framtida utveckling.

Att vara specialiserad får inte uppfattas som något fullt. För att få professionalism i det man gör så måste vi först och främst kunna vårt hantverk. Undersökningen visar dock att framtidens fältarbetsofficer bör vara skolad till att främst föra befäl över enheter, där välutbildad personal med specialkompetens ingår. Officerens uppgift bör främst vara att genom uppdragstaktik utnyttja sitt förbands förmågor och kompetenser, så att manöverförbandens uppgifter underlättas. Själv skall han vara övergripande insatt i de olika grenarna inom fältarbetstjänsten, men hans förmåga bör kraftsamlas till att leda sitt förband inom ramen för väpnad strid.

9.2 Förslag till fortsatt forskning eller utredning

Dessa frågeställningar anses relevanta för vidare forskning eller utredning:

- Hur utveckla en dynamisk officersutbildning som omfattar samtliga områden som brukarna ser behov av?
- På vilket sätt påverkar den nya markoperativa doktrinen framtidens fältarbetsfunktion?
- Hur bör fältarbetsfunktionen leddas i framtiden?
- Urban terräng. Ett eftersatt fältarbetsområde?
- Säkerställer dagens officersutbildning professionella fältarbetsofficerare eller främst armégeneralister?

Under arbetets gång samt under övningar med utländska europeiska officerare blev det väldigt uppenbart att samtliga länder strävar efter att profilera sig inom ett fåtal områden. Ett av de områden som vår

Försvarsmakt troligen är materiellt och kompetens ledande är förmågan att genomföra mekaniserad strid. Som en oväntad biprodukt av uppsatsen anser jag därför att följande fråga är motiverad.

- Är mekaniserad strid det område som Sveriges Försvarsmakt bör profilera sig inom?

10 Sammanfattning

Persson, Kenneth. 2004. *Fältarbetsfunktionen som stöd för manöverkrigföring* Stockholm: Försvarshögskolan. "Från invärtes till utvärtes".¹³⁴ Det är orden som Håkan Juholt nyttjar för att beskriva försvarsmaktens nya inriktning. Hans vision är att försvarsmakten genomgår en total förändring. Från att leverera soldater sedan, till att leverera dem nu. Han vill se en försvarsmakt som kan sättas in omedelbart nationellt likväl som internationellt. För att möta upp dessa krav så ställs fler och fler förband i olika former av beredskap för internationella insatser. Utbildningen av förband och officerare får inslag av internationella moment och materielsystem beställs med interoperabilitet som kravspecifikation. Samtidigt som detta sker måste våra fältarbetsförband även utvecklas parallellt med våra mekaniserade förband för att inte tappa förmågan till att stödja mekaniserad och rörlig strid. Som en "blöt filt" över detta ligger en bred politisk vilja till att minska försvarsbudgeten och därmed reducera den militära numerären.

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur väl våra fältarbetsförmågor överensstämmer med av våra huvudmän efterfrågade. Dessutom skall uppsatsen belysa hur brukarna ser på behovet av fältarbetsförmågor nu och i framtiden. Huvudfrågan för uppsatser är *Har fältarbetsfunktionen de förmågor och kompetenser som dess brukare efterfrågar?* Uppsatsen belyser även det ändamålsriktiga i fältarbetsofficerens utbildning. För att få svar på huvudfrågan sökte jag upp representanter för huvuddelen av arméns truppslag och med de åsikter som framkom under dessa öppna intervjuer byggde jag sedan min uppsats. Jag nyttjade deskriptiv metod vid utarbetande av uppsatsen. Ordet deskriptiv betyder beskrivande och används som beteckning på sådana arbetssätt inom olika vetenskaper som utgår från opartiska observationer av verkligheten utanför vetenskapen. Då uppsatsen för fram människors upplevelser och erfarenheter har den en kvalitativ deskriptiv ansats. Frågeställningens karaktär kombinerat med dess militära omfattning gjorde att jag ansåg det naturligt att knyta uppsatsen till manöverteorin.

Resultatet påvisar betydelsen av att vi inte utvecklar försvarsmakten för ensidigt mot de "hotspots" som vi för tillfälligt är engagerade i. Fältarbetsfunktionen bör utvecklas tillsammans med manöverförbanden och inneha förmågan att kunna verka tillsammans med dem i tid och rum. En viss specialisering inom funktionen är oundviklig och nödvändig för att möta upp kraven som ställs internationellt, men det får inte ta fokus ifrån den väpnade striden. Uppsatsen påvisar också rörlighetens stora betydelse för den moderna krigsföringen.

Svaret på frågan är att fältarbetsfunktionen är väl med i utvecklingen, men har flera arenor där de inte möter upp brukarens krav fullt ut. Ett av dessa områden är vår bristande förmåga att möta upp minhotet på främst stridsteknisk och taktisk nivå där tidsaspekten är oerhört viktig. Ett annat område som framkommer tydligt är vår bristande kompetens att leda och följa upp civilt arbete och konstruktionsarbete under internationella uppdrag.

¹³⁴Juholt, Håkan. *Intervju*, 2004-02-20, Stockholm

Respondenterna efterlyste också att fältarbetsfunktionen tog ett större ansvar för strids-, och fältarbetsutvecklingen i urban terräng.

Svaret innebär bl.a. att de stark differentierade behoven av fältarbete som erfordrades över tiden och ytan ställer krav på en övergripande planering och ledning av hela fältarbetsfunktionen. Detta gäller i såväl fred, kris som krig. Efterfrågan är funktionsinriktade professionella fältarbetsofficerare, manöverorienterade förbandschefer samt specialiserade officerare för att lösa internationella uppdrag. Att hitta den rätta balansen mellan dessa behov kan mycket väl vara en av fältarbetsfunktionens största utmaningar.

11 Käll- och litteraturförteckning

11.1 Tryckta källor

Försvarets materielverk, Tekniska utvecklingstrender, 2001-02-14 FMV
Beteckning Analys 23210:2515/2001

Försvarsmakten, *Doktrin för gemensamma operationer*, utkast 2002

Försvarsmakten. *Doktrin för Markoperationer*, remiss 2, 2003-12-10,
beteckning 19 400:776 71

Försvarsmakten, (1998), *Förbandsreglemente för armén, strid i bebyggelse*,
Fälth o Hässler, Värnamo

Försvarsmakten, (2002), *Militärstrategisk doktrin*, HKV, Värnamo: Fälth och
Hässler

Försvarsmakten, OPIL. *Systemutvecklingsplan Fältarbeten 2002*, beteckning 09
710:808 82, 2002-10-19

Försvarsmakten, (2001), *Årsrapport från perspektivplaneringen 2000-2001*,
rapport 5,
HKV

Försvarsmakten,(2002), *Årsrapport från perspektivplaneringen 2001-2002*;
rapport 6, HKV

Försvarsmakten, Högkvarteret. *Årsrapport från perspektivplaneringen 2002-
2003*;
Målbildsinriktningar inför Förvarsbeslut 2004 – rapport 7, 2003-03-28

Försvarsmakten, (2003), , *Årsrapport från perspektivplaneringen 2002-2003*;
Målbildsinriktningar inför Förvarsbeslut 2004 – rapport 7, HKV

NATO, (2003), Allied Joint Publication, *AJP-3-12*

US Army. Joint Publication 3-06. *Joint Urban Operations*, 2002-09-16, USA

Regeringens proposition. *Fortsatt förnyelse av totalförsvaret*, ”2001/02:10,
2001-09-26”

SWEDINT, Databas Heimdall. *Erfarenheter (lessons learned) från
utlandsstyrkan*, beteckning 09 710:51410.

SWEDINT, Slutrapporter från Bosnien (BA 1-12, 99)

Totalförsvarets forskningsinstitut Årsrapport 2001 FoRMA/LUST-BA, Behovsanpassad Situationsuppfattning för Internationell insats, FOI-R-0388-SE, januari 2002, ISSN1650-1942.

Åke Bylunds resebrev 1-3 från Afghanistan. Författaren har kopior på dessa brev. Brevens finns inte längre tillgängliga på Internet.

11.2 Internetreferenser

Göteborgs universitet, Sahlgrenska akademien, avdelningen för allmänmedicin, informationssida om forskningsmetodik, , <http://susning.nu/Deskriptiv>, uppdaterad 2004-03-21

Krigsarkivet: <http://www.ra.se/kra/0043.html>

NATO. Briefing: *Afghanistan*, 2003-10-01, <http://www.nato.int/docu/briefing/afghanistan-e.pdf>

NATO. Briefing: *Building peace and stability in crisis regions*, 2003-10-02, <http://www.nato.int/docu/briefing/crisis-management-e.pdf>

U.S Army hemsida. <http://www.army.mil/>

U.S Army Corps of Engineers. <http://www.usace.army.mil/>

11.3 Litteratur

Baudin, Hagman, Ångström. (2002), *En ny medeltid*, Stockholm: Försvarshögskolan

Beng, O. K. & Pettersson, B. (1999), *Sun Zis krigskonst*, Stockholm: Gotab Elander AB

Bodgan & Taylor. *Introduction to qualitative research methods. The search for meaning*. Second edition, New York: Wiley and Sons

Cedergren, Anders., m.fl. (2003), *Uppdragstaktik*, Vällingby: Elanders Gotab AB

Corum, S. James. (1992), *The roots of blitzkrieg*, Lawrence: University Press of Kansas

Clausewitz, Carl von. (1991), *Om kriget*, Stockholm: Bonnier Fakta Bokförlag AB

Doughty Robert Allan, (1990), *The breaking point*, Connecticut: The Shoe String Press

Ejvegård, R. *Vetenskaplig metod*, (1998), andra upplagan, Lund: Studentlitteratur

Esaiasson., Gilljam., Oscarsson., Wängnerud. (2002), *Metodpraktikan: kapitel 13 Frågeundersökningar*, Stockholm: Elanders Gota

Frieser, Karl-Heinz. (1995), *Blitzkrieg-Legende*, Munchen: R Oldenberg Verlag

Gudmundsson Bruce I. *Maneuver Warfare: The German Tradition*

Gordon & Trainor. (1995), *The General's War*, USA: First Paperback

Holme, Idar, Magne., Solvang, Bernt, Krohn. (1997), *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvalitativa metoder*, Lund: Studentlitteratur

Leonard, R. (1991), *The Art of Maneuver*, Novato, CA: Presidio Press

Mellenthin, von F. W. (1956), *Panzer Battles*, New York: Ballantine PG, s 20

Middeldorf, Eike. 1956 (2003) *Taktik på östfronten*, , Göteborg: Elanders Digitaltryck AB

Nationalencyklopedin, (1995), Höganäs: Bokföretaget Bra Böcker AB

Nordisk familjebok, (1886), band 10

TINGSTEN [LH]. (1887), *AnvTakt. = Använda taktiken*, Stockholm

Rekkedal, Nils, (2000), *Manöverkrigföring – metod eller tanke?*, FHS, OpI S: I,

Rekkedal, Nils Marius. (2002), *Modern krigskonst*, Stockholm: Elander Gotab

Rothbust, Florian. K. (1990), *Guderians XIXth Panzer Corps and The Battle of France*, Westport: Praeger Publishers,

Ulfving, Lars. (2002), *Spegellabyrinten*, Vällingby: Elanders Gotab AB

11.4 Tidskrifter

The Royal Engineers Journal, decembernumret, 2003

Strategic Review, sommarnumret, 1983